

QAZAQ BILIMI

МАЗМҰНЫ

Баян Жумашевна Собалакова,	3
<i>З ұрпағы және заманауи білім беру</i>	<i>3</i>
Абутова Кулаш,	5
<i>Қазақ ертегісінің бала тәрбиелеудегі маңызы</i>	<i>5</i>
Батырбекова А.Е.,	6
<i>Экологиялық мәселелерді шешу жолдары</i>	<i>6</i>
Бегешова Зулфия Мукамметкалыевна,	7
<i>Дулат Исабеков «Әпке» драмасы</i>	<i>7</i>
Әлішбаева Гүлмира Дабылқызы,	9
<i>Жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану арқылы оқушының жазылым дағдысын дамыту</i>	<i>9</i>
Жамалова Акмарал Жарасовна,	10
<i>Ауылдың экологиялық мәселелері</i>	<i>10</i>
Жумабаева Бахтыгүл Сазанбековна,	12
<i>Табиғи апаттардың әлеуметтік -экономикалық гуманитарлық және экологиялық салдары</i>	<i>12</i>
Қасқырбаева Салима,	13
<i>Экология және адамның денсаулығы</i>	<i>13</i>
Оңгарбаева Айкерим Галпакбайқызы,	14
<i>Оқу процесінде бақылау мен бағалаудың маңызы</i>	<i>14</i>
Сайфенова Жамила Еркінқызы,	15
<i>Математика сабағында кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру</i>	<i>15</i>
Тасымова Талигат Идаятовна,	16
<i>Ондық бөлшекті натурал санға және ондық бөлшектерді көбейтуді орындау</i>	<i>16</i>
Шалкарова Жанар Мухтаровна,	18
<i>Әліхан Бөкейханның қоғамдық-саяси қызметі</i>	<i>18</i>
Бажанова К. Л.,	19
Петренко Софией,	19
<i>«Работа над музыкальным образом в произведениях»</i>	<i>19</i>
Попова О. Е.,	22
Дьяченко Артёмом	22
<i>«Работа над полифонией»</i>	<i>22</i>
Ругина А.В.,	23
Сулейменов Алуа и Сунгат Бегимай,	23
<i>Старинные французские танцы – как средство полифонического мышления учащихся</i>	<i>23</i>
Ольшанская Т. В.	25
Шакержан Санжар,	25
<i>Первоначальные навыки игры на скрипке</i>	<i>25</i>
Толеубекова Гульшат Советовна,	27
<i>Математиканы оқытудың жаңа жүйесіндегі мәтіндік есептің маңыздылығы</i>	<i>27</i>
Кизатова Гульнар Жексенгалиевна,	27
<i>Әдемі көбелек</i>	<i>27</i>
Сембаева Айнұр Айгалиевна,	29
<i>10 саны</i>	<i>29</i>
Кульмухаметова Гульнур Жунусовна,	31
<i>Қазақ елінің батырлары</i>	<i>31</i>
Айтбаева Жанат Сералиевна,	33
<i>«Тәуелсіз елім-Тірегім!»</i>	<i>33</i>
Балмаканова Жанылсын Айжарыққызы,	34
Алимжанова Гулзия Таубаевна	34
<i>«Балабақша – тәрбие мен білімнің алғашқы баспалдағы»</i>	<i>34</i>
Шуйншалина Айнамкоз Капановна,	35
<i>Праздник « Наурыз мейрамы»</i>	<i>35</i>
Болатбаева Сауле Муратбековна,	36
<i>Шыңдал</i>	<i>36</i>
<i>(5-11-сынып білімалушыларына арналған жаратылыстану және география пәндерінен танымдық көмекші құралы)</i>	<i>36</i>
Акбасова Асель Маратовна,	40
<i>Сөйлеу тілі бұзылған балалармен логопедиялық жұмысты ұйымдастыру барысында заманауи технологияларды қолдану ерекшеліктері</i>	<i>40</i>

БАЯН ЖУМАШЕВНА СОБАЛАКОВА,

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы,

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ,
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, информатика пәні мұғалімі**Z ҰРПАҒЫ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ**

Ұрпақтардың даму теориясы әр мемлекеттің экономикалық дамуымен тығыз байланысты деп айтуға болады. Қазіргі таңда әлеуметтанушы сарапшылар тарапынан әрбір жиырма жылда өз ерекшелігі бар жаңа буын дүниеге келетіні туралы жиі айтылуда. АҚШ зерттеушілері Нил Гоув пен Уильям Штраус алғаш рет 1991 жылы жиырма жылдық буындардың жас айырмашылықтарының ерекшеліктері туралы талдау жасады. Зерттеу нәтижесіне сүйенсек, әр кезең шамамен 20 жылға созылады. Әр адамның қай буынға жататыны тек қана туған жылына ғана қатысты емес, сондай-ақ жанама белгілердің яғни адамның дағдысына, өмір салтына, кәсіби мәнеріне, жеке құндылықтары мен өзіндік мақсаттарының ықпалына да байланысты болуы мүмкін.

X («икс») ұрпақтары - 1963 жылдан бастап 1983 жылға дейін туылған адамдар. Олардың ерекшеліктері – олар өздеріне ғана сенім арта алады, әлемде болып жатқан нәрселер туралы хабардар болады, өз ойына балама ойлайды, таңдау жасауға және өздерін өзгертуге дайын адамдар. Олардың жұмыстары күрделі және жетістікке өз беттерімен жетуді мақсат етеді.

Y («игрек») ұрпақтары - 1983 жылдан бастап 2000 жылға дейінгі аралықта туылған адамдар. Олардың өз мақсаттарына жету мен жетістік туралы түсініктері өзгеше болып келеді: көп жағдайда олар дереу өсуді мақсат етеді де кәсіби өсуін төменгі деңгейден бастауды ұнатпайды. Бұл санат қатарындағы адамдар бірден бірнеше сала бойынша жұмыс атқарып, барынша көп ақпарат білуге және кәсіби мансапқа жетуге ұмтылады. Y ұрпағы - қазіргі заманғы бизнестің негізгі үміті. Олар әрдайым техникалық жағынан өте сауатты және өздерінің жұмыс уақытынан тыс кезде де қосымша жұмыс істеуге деген ұмтылысымен, білімге деген ынтасымен де ерекшеленді. Кейбір сарапшылардың пікірінше, алдағы онжылдықта да осы Y ұрпағы негізгі жұмыс күшіне айналады деп тұжырымдалуда.

Z («зет») ұрпағы – 2000 жылдан бастап туылған, заманауи технологияның тілін меңгерген бүгінгінің қазіргі заманның жастары. Олар ерекше дарынды, ерекше философия мен дүниетанымға ие, әрдайым қолында телефондарымен немесе өзге электронды құрылғыларымен бірге жүретін балалар. Оларды өзгеше нағыз "цифрлы балалар" деп атауға да болады. Олар болашақта біздің елдің экономикалық дамуының қалпына келуін қамтамасыз етуіне өз ықпалдарын тигізе алуы керек деген пайым бар. Олардың ішкі ұраны: «Мені тыңда, мені түсін, менімен сөйлес, мені бағала». Бүгінгі таңда олардың екі негізгі ерекше белгілері бар. Біріншіден, олар өте ақылды, тез түсінеді, ересек ұрпаққа жат көптеген нәрселерді қабылдайды. Екіншіден, олар өте сезімтал және осал. Осыған орай дәстүрлі білім беру әдіс-тәсілдері бүгінгі балаларға сай келмеуі мүмкін.

Соңғы кезде педагогтар мен психологтар Z буынының балаларына білім берудің жаңа реформаларын қарастырып, оның тиімділігін талдау

үстінде. Білім берудегі дәстүрлі қағидалар, ауыздан - ауызға, мұғалімнен шәкіртке тікелей беру әдістері қазіргі Z буыны үшін тым ескірген. Психологтар Z буынын «цифрлық ұрпақ» деп есептейді және оларды заман талабына сай оқыту цифрлық ортадағы алшақтықтан туындаған оқу мен дамудағы қиындықтарды жеңуге көмектеседі деп пайымдайды. Ол үшін Z буынына арналған оқытудың жаңа стилін таңдау қажет.

Z буынының ұрпақтарын оқыту саласындағы атақты американдық сарапшы Джули Коутс өзінің «Ұрпақтар және оқу стильдері» кітабында оқыту стилінің негізгі ерекшеліктері туралы [21] жазады. Ол ХХІ – ғасырдың мұғалімдерінен Z буынының ұрпақтарына білім беруде үлкен өзгерістердің талап етілетінін айтты. Өз заманында Z буыны оқушылары заманауи оқу стилін қалыптастыра отырып, озық технологиялардың көмегімен білім алуды қалауы – білім беруде мұғалімдерге жүктелген маңызды міндет. Педагогикадағы білімге бағытталған бағыт Z ұрпақтарының қалыптасуымен бірге барған сайын тұлғаға бағытталған бағытпен ауыстырыла бастады. Мұнда мұғалімнің міндеті тек білім ғана беру емес, жеке тұлғаның дамуына, мәдени құндылықтар әлеміне енуіне және өзін-өзі анықтауына педагогикалық қолдау көрсету болып табылады. Осылайша, ХХІ ғасырдың білім беру жүйесін **жеке тұлғаға бағытталған білім беру** деп сенімді түрде айтуға болады.

Джули Коутстың зерттеулері Z ұрпақтары туралы әлемдік тренд ретінде айтуға мүмкіндік береді. Ол АҚШ-тың білім беру жүйесіндегі дағдарыстан шығудың бірден бір жолы - ХХІ ғасыр оқушыларының қажеттіліктерін қанағаттандыратын оқытудың жаңа әдістерін кеңінен енгізу деп есептейді. Олар қанағаттандыруға тиіс талаптар тұлғаға бағытталған тәсілдің принциптері мен функцияларына сәйкес келеді. Атап айтқанда, Джули Коутс анықтаған талаптардың бірі: **«Оқушы – басты назарда»**.

ХХІ ғасырда педагогика өзінің іргелі де негізгі қағидаларының бірі – тұлғаға қайта оралды. Тұлғаға бағытталған әдіс білім алушы өз жасына қарамастан жаңа білім беру кеңістігінің басты назарында болатындығын көрсетеді. Джули Коутстың талаптардың екіншісі: **«Бәсекелестіктің орнына ынтымақтастық»**. Джули Коутс қазіргі жағдайда мұғалім мен оқушының өзара әрекеттестігі мұғалімнің оқу іс-әрекетін ұйымдастырушы болып табылатын серіктестік сипатында екендігін және оның тікелей қызметі қажетті жағдайды қамтамасыз ету болып табылатынын жазады. Осылайша оқу үрдісіндегі ынтымақтастықтың құндылығын атап өтеді.

Джули Коутс мұғалімдерге Z буынына білім беруде заманауи оқу стилін қалыптастыруға көмектесетін төмендегідей қадамдарды ұсынады.

1. Оқушы көзқарасын білу

Жастар өзгенің білім беруінен бас тартады: бұл оларға болашақ өмір үшін мағынасыз болып көрінеді.

Олар "үлкен әлемде өз беттерімен еркін жүзуді" қалайды. Қазіргі заманғы оқу бағдарламалары оқушылардың жеке қасиеттеріне сәйкес құрылады және оларды тек бастауыш білім беруде жүзеге асырады.

Оқушы неғұрлым есейген сайын ол соғұрлым нақты өмірмен және ондағы өзінің жеке көзқарасымен байланысты емес абстрактілі "пәндерді" үйретуді талап етеді. Оқу жоспарларын құру және оны әзірлеу кезінде заманауи әлем мен білім алушының тиімді әрекет ету мүмкіндігі басты назарда болуы тиіс. Бұл — ХХІ ғасырда білім берудегі табысқа жетудің басты кілті.

2. Уақыт-басты құндылық

Уақыт—бүгінгі оқушылар үшін үлкен құндылық, оны тиімді жұмсау мүмкіндігі көбінесе олар үшін басты қажеттілік болып табылады. Олар жұмсалған уақыт, алынған ақпарат көлемі мен сол ақпараттан алатын "пайда" арасындағы тамаша қатынасты іздейді. Егер уақыт шығындары тым көп болса, олар берілген материалды оқудан мүлдем бас тартады немесе ақпаратты басқа жерден іздейді. Уақыт әрдайым жеткіліксіз, оны жоғалту тиімсіз. Зерттелетін ақпарат өте қажет болса да, нашар құрылымдалған және қосымша уақытты қажет ететін болса оқушылар оны басқа дереккөздерден іздей бастайды, мұны көптеген мұғалімдер оқушының "оқуды қаламауы" деп есептейді. Жоғарыда айтылғандардың барлығы көбінесе ер балаларға қатысты болып келеді.

Z буынының өкілдері бір нәрсеге 15-20 минуттан артық назар аударма ала алмайды. Олардың ойлау немесе тыңдау мүмкіндігі әлсірей бастайды. Сондықтан уақытты тиімді пайдалануды естен шығармау керек.

3. Оқу процесін жүйелі құрылымдау

Z буыны өте қарқынды дамудағы "реттелген" әлемде өсіп келеді және оқудан бірдей тәртіп пен логиканы талап етеді. Олар өздерінен не және қандай мерзімде талап етілетінін білгісі келеді. Тапсырмалардың мерзімдері мен оларға қойылатын талаптардың дұрыс сақталуы нақты көрсетілуі керек. Z буыны үшін мәтіндік материалдарды қабылдау оңай болуы керек, мәтіннің құрылымы оның мазмұнына сәйкес келуі керек, ал негізгі тармақтар визуалды түрде бөлектелуі керек. Сонымен қатар, бұл ұрпақ үшін оқытудың әр кезеңін қорытындылау және келесі кезеңге тапсырмаларды дереу қою өте маңызды.

4. Ең бастысы-нәтиже

Қазіргі оқушылар оқу процесінде, ең алдымен, нәтижеге назар аударады. Олар жаңа материалға көп мән беріп, "өткеннің қайталануын" және "бекітуді" елемейді, бұрынғы зерттелгенге қайта оралуды қаламайды.

Егер оқушылар емтиханда нәтиже ретінде тек жақсы бағаны көрсе – олар пәнді шынымен терең және жүйелі түрде зерттеуге назар аударуы екіталай. Бүгінгі оқушылар туғаннан бастап үлкен көлемдегі ақпаратқа қол жеткізе алатынын есте ұстаған жөн, яғни қазіргі бес жасқа дейін баланың өзінде атасы мен әжесіне қарағанда көбірек ақпарат болатыны рас.

Қазіргі оқушылар маңызды ақпараттарды қалай табу керектігін біледі, практикалық құндылығы бар қажетті нәрсені тез тауып, өзгемен бөлісіп, есте сақтай алады.

5. Диалог

Қазіргі оқытудың маңызды құрамдас бөлігі мұғаліммен және сыныптастарымен диалог құру болып табылады. Мұғалімдер мен оқушылар бетпе - бет кездесетін дәстүрлі оқу орындарында мұндай диалог үшін жеткілікті мүмкіндіктер бар, оларды тиімді

пайдалана білу керек. Z буының қашықтықтан оқытуда заманауи технологиялар көмегімен диалог жүргізудің ықпалы зор. Пәнді оқудың әртүрлі аспектілерін талқылауға мүмкіндік беру үшін мұғалімдер мен оқушылардың блогтарын пайдаланып, диалогты жүзеге асыруға болады.

6. Визуализация

Ең алдымен, кез-келген ақпаратты мүмкіндігінше визуализациялау керек. Дәстүрлі құралдарды (тақта, маркерлер) және оқытудың жаңа технологияларын (проекторлар, ұялы телефондар, компьютерлер) біріктіре отырып, сабақты жарқын, әсерлі, көрнекі ету маңызды. Z буыны визуалды ақпаратты жақсы қабылдайды. Жалпы, көптеген оқушылар үшін визуалды ақпаратты қабылдау басқаларға қарағанда ыңғайлы, әсіресе Z буынының ұрпағы үшін мұндай бейімділік айқын көрінеді. Қазіргі жастар кез-келген ұрпаққа қарағанда визуалды ақпаратты жақсы қабылдайды. Z буынының өкілдері сөздерден гөрі бейнелерді жақсы түсінеді. Суреттердегі немесе бейне түріндегі нұсқаулар оларға тиімдірек әсер етеді.

7. Ауызша сөйлеу

Әңгімелесу миды ынталандырады, ми-күрделі шешімдер мен қорытындыларға жауап беретін аймақ. Оқушылардың өзара сөйлесу қарым-қатынасы есте сақтауды ынталандырады және оқу процесіне динамикалық тұрғыда әсер етеді. Балаларды сыни тұрғыдан ойлауға үйрету керек, ол үшін оқушыларды тоқтату, оларды ақпаратты ойлауға және мұқият талдауға үйрету, содан кейін ғана жұмысты бастау керек. Мұғалімнің монотонды сөйлеуі және сыныпта баяу жүруі - Z буының тепе-теңдіктен шығаратын факторлар. Себебі, Z буыны жылдам ақпаратты жақсы қабылдайды. Оқу материалы оптимистік реңкте жақсы беріледі. Оқу процесіне оқытудың интерактивті нысандарын белсенді енгізу сабақтарды өткізуге үнемі жаңашылдық пен өзгерістер енгізуге мүмкіндік береді, бұл қазіргі заманғы оқушының назарын, қызығушылығын үнемі жоғары деңгейде ұстайды. Бұл білім алушылардың жалпы білім беру дағдыларын қалыптастыру мен дамытудың тиімділігін арттыратыны сөзсіз.

8. Кері байланыс

Қазіргі оқушылар әрқашан өз болжамдарының қаншалықты дұрыс екенін, берілген материалды дұрыс түсінетінін, қандай қателіктер жібергенін білгісі келеді. Сол үшін кері байланысты жиі ұйымдастыруды қалайды. Кері байланыс арқылы мұғалімнің де оқушыға өзіне назар аударғаны үшін және абаққа белсенді қатысқаны үшін алғыс білдіруі маңызды.

9. Марапаттар

Z буынының өкілдері өздерін мадақтауды күте алмайды, олардың ойлау көкжиектері жақынырақ, олар өз тілектерінің тез орындалғанын қалап отырады. Олар үшін тапсырманы орындау мерзімін ғана емес, сонымен қатар алғашқы жеңістерге жету мерзімін уәде ету маңызды. Z буынының өкілдері мектептің әр байқауы үшін марапат алуға дағдыланған, жарыстарға қатысу туралы сертификаттарды, өздерінің фотосуреттерінің астында ұнатулар мен репосттар жинақтауды қалайды. Олар өздерін мақтауға үйренген, бірақ оларды ерекше нәрсе деп санамайды. Мақтау мен марапаттар Z буының ынталандырмайды. Олар одан да маңызды нәрселерді қалайды.

10. Ақылды көшбасшылық

Егер оқушылардың қандай да бір саладағы білімдері мұғалімге қарағанда тереңірек екені байқалса,

мұны мұғалімді менсінбеушілік деп есептеуге болмайды. Керісінше оларға осы білімді көрсетуге мүмкіндік берген дұрыс, егер мұғалім шынайы қызығушылық танытса, олар өз кезегінде өте риза болады. Бұл ұрпақтың өкілдері мұғалімнің "бәрін білуден" гөрі шебер және ақылды көшбасшы болғанын қалайды. Сондықтан мұғалім Z буынының дамуы мен қалыптасу ерекшеліктерін ескеріп, оларға өз ойларын жеткізуге мүмкіндік беру керек. Бұл өз кезегінде мұғалімге оқушылардың қажеттіліктерін тез бағдарлауға және оқу процесін тиімді жолға бағыттауға көмектеседі.

Қорытынды.

Әрдайым ұрпақтар бір-бірін алмастырады: X ұрпағы, Y ұрпағы, ал қазір Z ұрпағы өсіп келеді. Осы топтардың әрқайсысының балалық шағы өткен тарихи фонға, олардың жеке басы қалыптасқан оқиғалар мен

сәттерге байланысты өзіндік ерекшеліктері бар. Әр ұрпаққа өз көзқарасы қажет.

Жеке сипаттамалардың жалпы тұжырымдамасына сүйене отырып, сіз болашаққа көз жүгірте аласыз және Қазақстанның 2040 жылға қарай қандай болатынын үлкен сеніммен болжай аласыз. Осы уақытта Z буынының қалыптасқан құндылықтар жүйесі басым болады. Бұл ұрпақтың өкілдері өздерінің арғы аталарын қайталайды және олардың қатарынан әлеуметтік күшті ұлы мемлекеттің беделін жаңа биіктерге көтеретін ұлы қазақ ақындары, суретшілері, жазушылары мен музыканттары өседі деп болжауға болады. Болашақ балаларға тиесілі. Бұл тұжырыммен келіспеу мүмкін емес. 2000 жылдан кейін дүниеге келген Z буынының өкілдері өз болашақтарын өздеріне ыңғайлы етіп жасап алары сөзсіз.

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
Технология пәні мұғалімі

ҚАЗАҚ ЕРТЕГІСІНІҢ БАЛА ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Қазақ халқының тәрбие берудегі тиімді құралдарының бірі-ертегі. Ертегілердің мазмұнында халықтың тыныс-тіршілігі, әдет-ғұрпы мен дәстүрлері, бақыт жолындағы күресі, адамдардың өзара қарым-қатынастары мен мінез құлықтары, адамдардың еңбексүйгіштігі өз халқына, Отанға туып өскен табиғатқа деген сүйіспеншіліктері бейнеленген.

Т. Барласұлы ертегінің адам баласына тәлім-тәрбиелік, рухани маңызы жөнінде айта келіп, «Ертегі рухани тәрбиелік мәні аса зор, көзіміз көріп, құлағымыз естей алмайтын, тек ақылмен ажыратып, жүрекпен ғана түйсіне алатын, материалдық әлеммен бірге шегі жоқ рухани әлем болмысының біртұтас түсінікті баян етілген көрінісі деп анықтама береді.

Әдебиет зерттеуші, ғалым А. Байтұрсынұлы қазақ ертегілері не үшін қажет екенін, ертегінің қадірі туралы айтып, мән-мағынасын ашып көрсетеді.

Халықтың ұмытылған сөздері ертегіден табылмақ. Олай болса, ертегі - тіл жағынан керек нәрсе. Баланың рухын, қиялын тәрбиелеуге қажет. Баланы сөйлеуге де үйретеді. Бұрынғы өткен ата-бабамыздың өмір-салтынан да хабар бере алады.

Қазақ халқының ертегілері мейірімділікке, адалдыққа, әділеттілікке үйретеді. Жамандықтан өтіріктен, зұлымдықтан аулақ болуға тәрбиелейді. Әрдайым татулық жеңетінін көрсетеді.

Ертегілер оқушылардың адамгершілік және эстетикалық тәлім-тәрбиесінің дамуына ықпал жасайды.

Баланы мұратқа, жеңіске, жетістікке жету жолында белсенділікке, әділеттілікке, әрекеттілікке үйретеді. Өмірде кездесетін жайттардың яғни, жақсылық пен жамандықтың, мейірімділік пен қатігездіктің, шындық пен өтіріктің, әділеттілік пен әділетсіздіктің, әдемілік пен ұсқынсыздықтың, еңбекқорлық пен жалқаулықтың және т. б. ара жігін ажыратып түйсіне білуге, бағалай алуға жол ашады.

Қазақ ертегілері жайдан-жай бала көңілін аулау үшін емес, тәрбиелік мәні өте жоғары, адамды әрбір іс қимылына жауап беруге бейімдейді.

Адам баласында нашар деп бағаланатын көптеген мінездер бар. Соның бірі – жалқаулық. Жалқаулықты қаралайтын ертегілер мол болғанымен, дені баянға құрылады. Ертегіні тыңдау бір басқа да, оны сомдаудың жөні бір басқа. Жалқаудың рөлін ойнаушы бала өзі қайталап отырған болмыстың шын мәнінде кім екенін түбегейлі ұғынады да, ондай одағай әрекеттерді қайталамауға тырысады.

Шын мәнісінде, ертегі балалардың қалыптасуына бағыт көрсететін рухани азық. Мұны әлімсақтан білген ата-бабаларымыз батырлар жыры, жыршылық пен шешендік өнерді балаға кішкентай кезінен-ақ үйреткен.

Тарихқа көз жүгіртсек, Абай, Шоқан, Мұхтар сынды тұлғаларды әжелері ертегімен сусындатып, кітап оқуға бейімдеген.

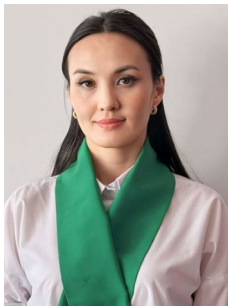
Зере әжей өсірген ұлы Абай, Айғаным тәрбиелеген Шәкәрім де халықтың аңыз-ертегілерін

тыңдап, сусындап өскен. Осындай даналар мен даралар жаттап өскен ертегілерді бүгінгі балғындарды осылай сусындатсақ, қазақтың даналар жалғасы үзілмес еді.

Қазақ ертегілерінің шет ел ертегілеріне қарағанда мысал ретінде ағылшын, орыс халықтарынан басты айырмашылығы тектілік пен дәлдік, жігерлікті айрықша көрсетеді. Бұл қазақ болмысына тән қасиет деп айта аламыз. Ертегілердің баланың дамуына ықпалы ерекше екенін де естен шығармағанымыз жөн. Ертегі

балалардың адамгершілік құндылықтарын қалыптастырып, ой өрісін дамытып, шығармашылыққа баулуға әсері зор.

«Балаларымызды қалай ақылдырақ етуге болады?» деген сұраққа ғұламалардың бірі «Егер сіз балаңыздың ақылды болғанын қаласаңыз, оған ертегі оқыңыз. Егер одан да ақылды болсын деп армандасаңыз, одан да көп ертегі оқыңыз», – деген екен.

БАТЫРБЕКОВА А.Е.,

Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
география пәні мұғалімі

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Ғасырлар бойы дамып, жаңа дәуірге бет бұрған өзгерістерге толы өркениеттің одан әрі дами түсіріне ешкімнің күмәні жоқ. Десек те, соқпақ-соқпақ жолдардан сүрінетін де кез болады екен. Қалай дейсіз ғой, өркениеттің жойылуына дейін аппаратын «күш» – ғаламдық проблеманың дер кезінде және міндетті түрде шешім таппауы. Өзегінен қиылып түскелі тұрған мұндай проблемаларды шешу үшін ғаламдық, аймақтық, ұлттық бағдарламалар жасалады, бірақ бір нәрсенің жетіспей қалуы жазылмаған дәстүрге айналып барады. Ол не десеніз, үйлестірушіліктің жетіспеуі. Кей дереккөздерге сенсек, ғаламдық проблемаларды шешуге жұмсалатын шығындардың жартысына жуығын экологиялық проблемалар құрайды екен. Өйткені...

Ғаламдық экологиялық проблема – ғаламдық, аймақтық және ұлттық деңгейлерде айқындалған экологиялық мәселелер кешені. Жай ғана, ауыз ауырып, жақ талғанша айтып қоя салатын нәрсе емес екенін бәріміз де білеміз. Тіпті бұл проблеманың адамзат үшін аса қауіптілігі сол, табиғи экожүйенің бүлінуі, озон қабатының жұқаруы, атмосфераның, әлемдік мұхиттың ластануы, биологиялық әралуандылықтың азаюы секілді сұрықсыз көріністерге тап болуымыз ықтимал. Сол себептен де жаһан елдерінің ынта-жігерін ортақ мақсатқа жұмылдыру қажет. Жаһандық экологиялық қор сарапшыларының пікірінше, алдағы онжылдықта үш әлеуметтік-экономикалық тенденция – халықтың өсуі, ғаламдық орта тап және урбанизация жер экожүйелеріне қауіпті жүктемелерді күшейтеді. Болжам бойынша әлем халқының саны 2050 жылға қарай 9 миллиардтан асады. Халық санының өсуі, тамақтанбау және топырақ сапасының төмендігі табиғи ландшафтарды ауылшаруашылық мақсатта пайдалануға беру, тұщы су

беру қысымын жоғарылату да экожүйеге қосымша қысым түсірмек.

Экологиялық мәселелер маңызды мәселелердің бірі

Экологиялық мәселелер қазіргі кезде ең маңызды мәселелердің бірі, мықты мамандармен шетелдік құрылғылар мәселені уақытша шешуі мүмкін, бірақ оны болашақта болдыртпау үшін келе жатқан ұрпақты дұрыс тәрбиелеу керек. Экологиялық тәрбие халықаралық тәрбие, біз бір планетада тұрып жатқандықтан бір мемлекет халқының жасап жатқан іс әрекеті барлық халықтың ден саулығына әсер етеді. Экологиялық тәрбие бұл ұтымды және перспективалы процесс, егерде біз өзіміздің күнделікті өмірдегі қоқыс тастауды сорттауды үйренсек және табиғатқа деген жаман әсерімізді азайтсақ, біз көп шығын жасамаймыз. Экологиялық дағдарыстың көптеген себептерінің арасында (жер ресурстарының шектеулілігі, өндіріс қалдықтары, адамдардың табиғаттың даму заңдылықтарын білмеуі және пайдалануы, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі мемлекеттік мекемелердің ұйымдастырушылық-шаруашылық қызметіндегі кемшіліктер және т. б.) бар. оны экологиялық білім мен нигилизмнің экология заңдылықтарын ескермеуге байланысты кемшіліктерін түзетуге бағыттау үшін оны өзгерту арқылы жеңуге болады.

Атмосфераның табиғи жолмен ластануы

Атмосфераның табиғи жолмен ластануы жанартаудың атқылауына (Жер шарында бірнеше мың жанартау бар, олардың 500-ден астамы белсенді), тау жыныстарының үгітілуіне, шанды дауылдардың тұруына, орман өрттеріне (найзағай түскенде) теңіз тұздарының желмен аспанға көтерілуі мен ауадағы сулы ерігінді тамшыларының құрғауына, өлген

организмдердің іріп-шіруі процестеріне байланысты. Атмосфераны табиғи жолмен ластайтындарға аэропланктондар, яғни, әртүрлі ауру қоздыратын бактериялар, саңырауқұлақ споралары, кейбір өсімдіктердің тозандары, сонымен қатар космос шаң-тозандары жатады. Космос шаңы атмосферада жанған метеориттер қалдықтарынан пайда болады. Секундыша атмосфера арқылы үлкен жылдамдықпен (11-ден 64 км/сек дейін) 200 млн-ға жуық метеориттер ауа қабатынан өтіп отырады да, 60-70 км биіктікте көбісі жанып үлгереді. Ғалымдардың айтуы бойынша тәулігіне жер бетіне 1018 кішігірім метеориттер түседі.

Қоқыс қалауын тапса кіріс әкеледі

Соңғы жылдары экология мәселесі қоғамда ең көп талқыланатын және әлеуметтік резонанс тудыратын сұрақтардың біріне айналады. Жалпы, елімізде I категориялы 2000-нан астам ірі кәсіпорын тіркелген. Республика бойынша жылына шамамен 2-2,5 миллион тонна зиянды қалдықтар қоршаған ортаға тасталады. Сондай-ақ, экологиясы нашар қалалар ретінде ең бірінші ірі өндірістік аймақтар санатындағы Қарағанды, Павлодар, Өскемен, Атырау облыстарын айта аламыз.

Еліміздегі зиянды заттардың 50 пайыз үлесі осы облыстарға тиесілі. Кәсіпорындар тарапынан жасалған жұмыстың өзі жеткіліксіз.

Басынан дұрыс жиналмаған қоқыс қайта өңделетін шикізат ретіндегі құндылығын жояды.

Әр мемлекет өз елінің бас қалаларына ерекше көңіл бөледі. Заманауи инфрақұрылым, жаңа ғимараттар мен тұрғын үйлер, балабақшалар мен мектептер, қызмет көрсету және демалыс орындары – бәрі-бәрі шаһардың көркін ашатын, мәртебесін арттыратын нысандар болуы шарт. Халық көп шоғырланған мегаполистерде көше, аула, ауа тазалығын сақтау және бір тәулікте тау болып жиналатын қоқыс мәселесі еріксіз алаңдатады.

Әлемнің көп жерлерінде қоқысты өртеуге тыйым салынған, өйткені тұрмыс қалдықтарынан түрлі улы газдар бөлініп ауаны ластайды. Қалдықтарды өртеу АҚШ пен Жапонияда рұқсат етілген, бұл елдерде плазмалық газдау әдісі қолданылады. Жапондықтар өртелген қоқыс күлін арнайы құрылғылармен тығыздап, құрылыс заттарын өндіреді, ғимараттар тұрғызып, тіпті бүтін жасанды аралдар салып жатыр.

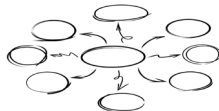
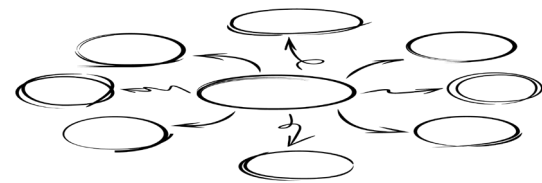
БЕГЕШОВА ЗУЛФИЯ МУКАММЕТКАЛЫЕВНА,

Маңғыстау облысының білім басқармасының

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ДУЛАТ ИСАБЕКОВ «ӘПКЕ» ДРАМАСЫ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		5.1.1.1. Әдеби шығарманың жанрына қарай фабуласы мен сюжеттік дамуын сипаттау. 5.1.2.1 Әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау.		
Сабақтың мақсаттары		Шығарманың мазмұнын түсіндіре алады, тақырыбы мен идеясын анықтайды, жанрына қарай фабуласы мен сюжеттік дамуын сипаттайды, жазушы пікірінен ой түюге болатындығы туралы өз пікірлерін білдіреді.		
Жоспар				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	I. Ұйымдастыру кезеңі. Оқушылармен сәлемдесу. Жағымды психологиялық ахуал қалыптастыру: шеңбер құрып балаларды бір-біріне тілек айтқызып, психологиялық ахуал туғызу. Қызығушылықты ояту. Ой қозғау мақсатында: -Балалар, сіздер әңгіме оқығанды ұнатасыздар ма? Неліктен?	Оқушыларға берілген тірек сөздердің мағынасын ашады, жаңа тақырыпқа болжам жасайды. Тақтадан суреттер көрсетіледі.	ҚБ Мадақтау	8-сынып «Қазақ әдебиеті» оқулығы

	-Д. Исабековтың қандай шығармалары сіздерге көбірек ұнайды? -Қандай тақырыптар туралы қалам сермеген? Олай болса, балалар, сабағымызды бастамас бұрын «Отбасы », «Бауыр», «Мейірімділік», «Сыйластық» деген сөздердің мәнін ашып, бүгінгі тақырыппен байланысын анықтайық. «Отбасы», «Бауыр», «Мейірімділік», «Сыйластық» «Суреттер: не болды? » әдісі. Тақтадан суреттер көрсетіледі. Оқушылардан суретте не болып жатқанын және түсіндіріп берулері сұралады. Білім алушының назарын шоғырландыру үшін қосымша жетекші сұрақтар қойылады: - Суреттен не байқадыңдар? - Бұл қандай адамдар? Олардың бойында қандай жақсы қасиеттер бар деп ойлайсыз? - Бүгінгі сабақтың тақырыбы не жайлы? Болжаңыз. Сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтау.	Оқушылардан суретте не болып жатқанын және түсіндіріп берулері сұралады. Тақырыпты болжайды. Сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтау.											
Сабақтың ортасы	Мағынаны тану. «Тұлғаны таны» әдісімен Д. Исабеков туралы білетін ақпараттарын кластер әдісімен қорғайды. Электронды оқулық арқылы Д. Исабековтің «Әпке» драмасының қысқаша мазмұнын тыңдату. 1-тапсырма. «Уақыт тізбегі» әдісі. (жеке жұмыс) Оқушылар «Әпке» драмасының мазмұнын талдай отырып, шығармадағы оқиғаларды рет-ретімен «Уақыт тізбегі» әдісі бойынша сызбаға жазады. 2-тапсырма. Тапсырма. Отбасы және Бауыр сөзінің мағынасын анықтап, осы сөздер қатысқан мақал-мәтел тауып, кестені толтырыңыз. <table><tr><th>Сөз</th><th>Мағынасы</th><th>Мақал-мәтел</th></tr><tr><td>Отбасы</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Бауыр</td><td></td><td></td></tr></table> 3-тапсырма. Драманың тақырыбы мен идеясын анықтап, Әпкеге тән қасиеттерді тірек сызба арқылы көрсетіп, тақырып бойынша ойларыңды қорытындылаңдар. 	Сөз	Мағынасы	Мақал-мәтел	Отбасы			Бауыр			«Тұлғаны таны» әдісімен Д. Исабеков туралы білетін ақпараттарын кластер әдісімен қорғайды. Оқушылар «Әпке» драмасының мазмұнын талдай отырып, шығармадағы оқиғаларды рет-ретімен «Уақыт тізбегі» әдісі бойынша сызбаға жазады. Отбасы және Бауыр сөзінің мағынасын анықтап, осы сөздер қатысқан мақал-мәтел тауып, кестені толтырады. Шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтайды; Әпкеге тән қасиеттерді тірек сызба арқылы талдайды; Тақырып бойынша ойларыңды қорытындылайды.	Дескриптор: -Драманың мазмұнын түсінеді - мазмұнына талдау жасайды. -1 -Шығармадағы оқиғалар тізбегін сызбаға түсіреді-1 Дескриптор: - «Отбасы» сөзінің мағынасын ашады-1 - «Бауыр» сөзінің мағынасын ашады-1 - Мақал-мәтелді тауып жазады-1 -Кестені толтырады-1 Дескриптор: - Драманың тақырыбы мен идеясын анықтайды-1 - Әпкеге тән қасиеттерді тірек сызба арқылы талдайды-1 - Тақырып бойынша ойларыңды	Д. Исабековтың «Әпке» драмасы
Сөз	Мағынасы	Мақал-мәтел											
Отбасы													
Бауыр													

			қорытындылай ды-1	
Сабақты ң соңы		«SMS хабарлама» әдісі Оқушы сабақ барысы қалай өткенін толықтай меңгеру үшін және қалыптастырушы бағалауды сабақ барысында оқу үдерісін түзетіп отыру үшін тиімді қолданамын.		

ӘЛІШБАЕВА ГҮЛМИРА ДАБЫЛҚЫЗЫ,

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Педагог-зерттеуші

Маңғыстау облысы Ақтау қаласы

ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМУ

Білім берудегі тілдік дағдылардың көздеген мақсаты әрбір тұлғаның жеке қабілеттерін ашып, өмірге бейім адамды қалыптастыру болса, соның ішінде жазылым дағдысының көтерер жүгі өте ауыр. Жазылым - өнімді дағдылар қатарына жатады. Яғни өнімді дағды дегеніміз – тіл құбылыстары туралы ережелерге, модельдерге сүйене отырып сөйлеу немесе жазу.

Тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдысы арқылы оқушылардың еркін қарым-қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландырамыз. Бұл дағдылар сабақ үстінде өзара байланысты бірізділікпен жалғасын тауып жатады.

Жазылым **продуктивті дағдылар** қатарына жатады. Яғни **продуктивті дағды дегеніміз** тілді қолданып сөйлеу немесе жазу. Қарапайым тілмен айтқанда, жазылым хабарды қағаз бетіне түсіруді қамтамасыз етеді. Жазу арқылы коммуникацияға түсу үшін біз әріптер мен сөздерді пайдалана отырып, сөйлем құрай алуымыз керек, ал сөйлемдерді топтастыру арқылы біздер өз ойымызды жеткізе аламыз. Жазылым түрлеріне мыналарды жатқызуға болады: шығармашылық бағыттағы сипаттау, баяндау (шағын әңгіме, эссе, қойылым сценарийі) және белгілі бір аудиторияға бағытталған дәлелді мәтіндер (үндеу хат, пікір, мақала, жарнама) жазу, (әңгіме, шығарма, эссе жазу, хат жазу, қорытынды шешім шығару, өз көзқарасын білдіру т. б.

Жазылымның ішкі дағдыларын екі топқа бөліп қарастыруға болады. **Біріншісі** – сауаттылық, ал **екінші** тобы – идеяны (ойды) жеткізе білуі.

Сауаттылыққа қатысты дағдылар:

1. Орфографиялық қатесіз жазу; 2. Әріптерді дұрыс және қосып жаза білу;
3. Пунктуацияны дұрыс қолдану; 4. Қағаз бетіне дұрыс орналастыра білу;
5. Сөздерді дұрыс таңдай білу; 6. Грамматиканы дұрыс қолдану;
7. Сөйлемдерді дұрыс байланыстыра білу;
8. Абзацты (жаңа азат жолдан басталған, бір идеяға ғана негізделген көлемділеу жазылым бөлігі) дұрыс ұйымдастыра білу.

Идеяны жеткізе білуге қатысты дағдылар:

1. Стилді дұрыс таңдай білу; 2. Идеяларды жүйелі ұйымдастыра білу;

3. Мәтін түрлерінің ерекшеліктерін қолдана білу және мағынасын жеткізе білуде қажетті функцияларды пайдалана білу. Функцияларға баяндау, шағымдану, өтініш білдіру, алғыс айту, қысқарту (бірнеше сөздермен негізгі идеяларға тоқталу), қорытындылау жатады.

Жазылымда қарастырылатын тағы да бір екі аспект- үйлесімділік пен жүйелілік.

Үйлесімділік дегеніміз- сөйлеу және жазу тілінде грамматикамен сөздердің

логикалық үйлесімде болуы. Ал үйлесімділік құралдарына үстеулер (кейін, сосын, келесі); есімдіктер (ол, сол, бұл,); шылаулар (дегенмен, әйткенмен, себебі), т. б. жатқыза аламыз.

Жүйелілік дегенге келетін болсақ, ол оқырманға түсінікті болу үшін жазу

тіліндегі идеялардың жүйелі және логикалық дұрыс байланыста болуы.

Сыныпта белгілі бір жазылым тапсырмасын толық орындау үшін бірнеше қадамдар жасалады:

1. Әуелі жазғың келетін нәрсенің мақсатын анықтап алу (тақырып, идея, оқырман, стиль, жанр) .
2. Ойынды дұрыс жеткізуді жоспарлау.
3. Шимай нұсқасын (өзгертілуі мүмкін жазылым түрі) жазып көру.
4. Түзету (қателерді түзету және мазмұнын толықтыру) .
5. Тексеріп шығу (сауаттылыққа тексеру және түзеу) .
6. Дұрыс нұсқаны (екінші немес соңғы нұсқаны жазып шығу) жазу.

Жазылымды үйретудің бірнеше жолдары бар. Солардың ең бастылары **продуктивті** жазылым және **процесті** жазылым. Егер үлгі беру арқылы жазылымды үйретсек, мұны продуктивті жазылым деп атаймыз. Яғни оқушыларды жазылым түрлерінің үлгісімен таныстырып, мәтінмен жұмыс жасау. Белгілі бір жазылым мәтіні, оның мазмұны, лексикасы, стилі және құрлымымен таныстырып, талдау жасату керек. Сонымен қатар үлгілер оқушыға қалай жазуы керек туралы идеяны да береді.

Ал егер де мұғалім оқушыларға жазылымның барлық қадамдарымен жұмыс

жасауды қамтамасыз етсе, бұл **процесті** жазылым деп аталады. Толығырақ айтқанда, оқушыларға тақырыпты талқылаудан бастап, жазылымды жоспарлау, алғашқы нұсқасын жаздырту, түзету, тексеруге, соңғы

нұсқасына дейін орындата отырып, белгілі бір мәтінді құрастырту. Бұл оқушыларға жазылымның әртүрлі аспектілерін кез келген уақытта жаза білуге дағдыландырады. Мысалы, жоспарлау кезеңінде идеяларды ойлап табады және ұйымдастырады, алғашқы нұсқасын жазу кезеңінде өз ойларын жеткізу үшін қажетті сөздерді, сөйлем құрылымдарын іздейді, түзету және тексеру кезеңінде жазылымның ұйымдастырылуы, сауаттылығы, ондағы идеяларды бағалайды, яғни өз жұмысының артықшылығы мен осал тұстары туралы ойлануға мүмкіндік береді.

Жазылым дағдысын дамытуда ПОПС-формуласын қолдану өте тиімді әдіс. .

Мысалы, тақырыпты *Тасбақа* деп берсек,

Менің ойымша, тасбақа - табиғаттың ерекше жаратылған бір мүшесі.

Себебі, оның тас сауығы (панцирі) оған әрі киім, әрі үйі, әрі қорғаныш құралы болып табылады.

Мысалы, оған қауіп төнсе, сауытына тығылып қорғанады, алайда жыртқыш құстар оны лақтырып жіберіп, ішкі жұмсақ денесін жеп кетеді.

Қорыта айтқанда, жай жүріп, ұзақ жасайтын тасбақаны қорғауға алу керек, -деп оқушы өз көзқарасын төрт сөйлем арқылы білдіре алады.

Немесе оқушылардың берілген мақаланы өңдеп жазу арқылы да жазылым дағдысын дамытуға болады. Мысалы, газет-журналдардан жағымсыз хабар жазылған

қиынды мақала алып, ол мақаланы қайта өңдеп жазуды тапсыруға болады. Мақаланың ішінен өздеріне жағымсыз әсер тудыратын сөздерді теріп жазып, сол сөздердің қарсы антоним сөздерін тауып, жағымды мақала жазып шығады.

«Дербес пікір жазу» тәсілі арқылы да оқушы өзіндік пікір идеясын, мысалдармен дәлелдеп, қорытынды түйін жасай алады. Бұл тәсіл эссе жазу әдісіне өте жақын.

Эссе жазуда тақырыпты түсіну маңызды. Баяндалатын мәселе бірден тыңдаушының назарын аударатындай болғанын жақсы көремін. Эссе жазудың ресми ережелерінен тек бір нәрсені ғана атауға болады – ол тақырыптың болуы. Ішкі құрылымы еркін түрде жазылуы мүмкін.

Жазба жұмысында жіберілетін басты қателік – көпсөзділік. Белгілі бір уақыт ішінде көлемді, ұтымды сөзбен бір ойды бірнеше рет қайталамай, тыңдаушыны шатастырмай, басты тақырыпты жасырын қалдырмай ашып баяндаған орынды. Екінші, ұзақ болып келетін сөйлемдер. Сөйлем көлемді, ұзақ болса, соншалықты, жақсы болады дейді кейбір ғалымдар. Бір-ақ бұл шындыққа жанаспайды. Ұзыннан шұбатылған сөз автордың дұрыстығын дәлелдей алмайды, ал қысқа сөйлемдер үнемі жақсы әсер қалдырады. Сондықтан көлемді сөйлемдерден кейін, қысқа жинақы сөздермен жалғастырып отырған жөн.

ЖАМАЛОВА АКМАРАЛ ЖАРАСОВНА,

Маңғыстау облысының білім басқармасының

Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
география пәні мұғалімі

АУЫЛДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Алғаш рет 1866 жылы неміс биологы Э.Геккель (1834-1919) қолданған бұл термин тірі организмдердің қоршаған ортамен байланысы туралы ғылымды білдіреді. Ғалым жаңа ғылым тек жануарлар мен өсімдіктердің тіршілік ету ортасымен байланысын қарастырады деп ойлады.

Бұл термин XX ғасырдың 70 жылдарында біздің өмірімізге берік кірді. Алайда, бүгінде біз экология проблемалары туралы іс жүзінде әлеуметтік экология — қоғам мен қоршаған ортаның өзара әрекеттесу мәселелерін зерттейтін ғылым ретінде айтамыз. Меніңше, бүгінгі таңда "экология" ұғымы грекше "oikos (тұрғын үй)+ Iodos (оқу)" терминін өз үйі туралы ғылым ретінде, яғни биосфера, оның даму ерекшеліктері және осы процестегі адамның рөлі туралы алғашқы түсінікке жақын.

Бүгінгі таңда әлемдегі экологиялық жағдайды сыни жағдайға жақын деп сипаттауға болады. Арасында жаһандық экологиялық проблемаларды алуға болады:

-өсімдіктер мен жануарлардың мыңдаған түрлері жойылууда;

- орман жамылғысы едәуір жойылды;

- пайдалы қазбалардың қолда бар қоры тез қысқаруда;

- дүниежүзілік мұхит тірі ағзалардың жойылуы нәтижесінде таусылып қана қоймай, табиғи процестерді реттеуші болуды тоқтатты;

- көптеген жерлерде атмосфера ластанған, ал таза ауа тапшы;

- барлық тірі ғарыштық сәулеленуден қорғайтын озон қабаты ішінара бұзылған;

- жер бетінің ластануы және табиғи ландшафттардың бұзылуы: Жер бетінде адам жасанды түрде жасаған элементтер болмаса да, бетінің бір шаршы метрін анықтау мүмкін емес.

Осындай құбылыстардың қала ішіне күн сәулесінің ультра күлгін сәулесі жетпейді. Сондықтан қала ішінде неше түрлі жұқпалы ауру тарайтын микробтар көбейіп кетеді. Олар неше түрлі көз, тері, өкпе дерттерін адамдарға дарытады. Адамдар көп мөлшерде ауруға шалдығады. Атмосфераның түтін және газ қосындыларымен ластануы адам денсаулығына зиянды құбылыстар туғызады. Бұл құбылыс әсіресе метеорологиялық жағдайдың әсерінен ауа сирек алмасатын қалаларда жиі кездеседі оны смог деп атайды. Ағылшын сөзі – тұман деген мағына береді. Фотохимиялық тұман өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесіне, сондай – ақ адамзат баласына өте үлкен зиян келтіруде.

Біздің ауыл үйлердің, қоршаулардың, дүкендердің сұлулығымен ерекшеленеді...

Үйлер жақсы сақталған, қоршаулар боялған, көше бойында, жеміс ағаштары бар. Дәстүр бойынша адамдар сыпырып, аулалары мен көшелерін тазалайды. Бірақ "өркениет" жаман із қалдырды. Қазіргі уақытта біз адамдар көшені ластай бастаған қоқысты жиі байқаймыз. Бұл пластикалық бөтелкелер, пленка, қоқыс сөмкелері. Сынған жолдар көлбеу көрініс береді. Әр көшеде қараусыз қалған үйлер бар, олар ұқыпсыз адамдардың жасырын түрде тастап кеткен қоқыс жиналатын орындарға айналған. Мен өз жұмысымды оқушыларға арналған сауалнамадан бастадым, онда сұрақтардың бірі мынадай болды: **"Туған ауылда, туған ортаны қалай елестеткіңіз келеді?"**. Барлығының бір жауабы болды: таза су, таза ауа, құнарлы топырақ, қауіпті ластаушы заттардың болмауы.

Қазіргі уақытта сіз ауылдың орталығында ағаш кесуді көп кездестіре аласыз. Мәселелерді шешу жолдары.

1. Мектеп оқушылары мен ауыл жастары арасынан шыққан волонтерлар жасағының аумақты жинау бойынша жұмысы

2. Мектепте және ауылда ағарту жұмыстарын жүргізу: экологиялық парақшалар, плакаттар, экологиялық кештер, үгіт бригадаларының сөз сөйлеулері, ауыл тұрғындарына үндеу жасау.

3. "Балалары қоршаған ортаны зерттейді" сияқты экологиялық тақырыптағы түрлі деңгейдегі конкурстарға белсенді қатысу, ұйымдастыру.

4. Өсімдік жамылғысын қалпына келтіру, ағаш отырғызу.

5. Тұрғындармен ағарту жұмыстары:

Жасыл әлем мен планетаны және менің кішкентай Отанымды көргім келеді. Табиғат біздің ортақ игілігіміз және ортақ үйіміз. Жақында бұл үйде өмір сүру қиындай түседі және қолайсыз болады. Біздің әлемдегі барлық нәрсе бір-бірімен байланысты, табиғат нәзік және осал, жануарлар мен өсімдіктер әлеміне жан ашымау, ессіз көзқарастың салдары апатты болуы мүмкін. Бірақ бізде бір планета бар, біреуі барлық жер бетінде, ал екіншісі қайта болмайды. Әрбір тұрғын қазіргі және болашақ ұрпақ үшін табиғатты сақтау үшін бүкіл адамзат алдында жауапты. Қоқысты пайдалы пайдалануға болады – пластмассадан жасалған қалдықтардың бір бөлігін гүл бақшасын жабдықтау үшін пайдалануға, түрлі қолөнер бұйымдарын, құс фидерлерін және т.б. жасауға болады; шыны ыдысты мүмкіндігінше қабылдау пунктіне тапсыруға; жақсы жағдайда киілмейтін киімді мұқтаждарға беруге; кітаптарды, журналдарды кітапханаға тапсыруға; ескі ойыншықтарды балабақшаға беруге болады. Қоршаған ортаны қорғауға әркім өз үлесін қоса алады. Біз болашақ ұрпақ үшін сақтау өте маңызды нәзік әлемде өмір сүріп жатырмыз, сондықтан өз үйімізден бастап экологияға қамқорлық жасау өте маңызды.

ЖУМАБАЕВА БАХТЫГУЛ САЗАНБЕКОВНА,
Маңғыстау облысының білім басқармасының
Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
география пәні мұғалімі

ТАБИҒИ АПАТТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК -ЭКОНОМИКАЛЫҚ ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САЛДАРЫ

Ақтау — Қазақстанның оңтүстік-батысындағы қала, Маңғыстау облысының орталығы. Қала теңіз және әуе порты болып табылады.

1964 жылдан 1991 жылға дейін украин ақыны Тарас Шевченконың құрметіне "Шевченко" аталған болатын.

Қала Каспий теңізінің шығыс жағасында орналасқан. Қаланың оңтүстік шығысында 40 шақырым жерде әйгілі Қарақия ойысы жатыр. Жер бедері тегіс, ол негізінен коррозиялық және дефляциялық әрекеттерден түзелген.

Кеңестік ғылымға сәйкес Еуропа мен Азияның шекарасы Мұғалжардан басталып, Ембі өзенінің бастауына дейін, одан Ембі бойымен Каспий теңізіне дейін жүргізілетін. 1950 жылдарға дейін Қазақстан аймағындағы Еуропаның шекарасы Жайық өзенінің бойымен өтетін.

2010 жылдың сәуір-мамыр айларында Орыс географиялық қоғамының экспедициясы Еуропа шекарасын Мұғалжар арқылы, одан Каспий маңы ойпаты (Шығыс Еуропалық жазығы бітіп, Үстірт үстіртінің батыс бөлігі өтетін жер) арқылы өту керек деген қорытындыға келді. Мұндай жағдайда Еуропа шекарасы қазіргіден әлдеқайда оңтүстікке қарай ығысады. Қазіргі кезде Орыс географиялық қоғамының ғалымдар тобының пікірі Халықаралық географиялық одақтың қолдауына ие болмады. Демек, егер Халықаралық географиялық одақ Орыс географиялық қоғамының қорытындысын қолдаса, Маңғыстау облысының бір бөлігі Еуропада орналасқан болып шығады.

Ақтау өндірістік қала, мұнай және газ өндіріледі. Қалада теміржол вокзалы жоқ. Поездар Маңғыстау станциясына келіп тоқтайды. Қала мен станция арасында №105 автобусы мен таксилер қатынайды, автобустардың бағасы 80 теңге, таксилердің бағасы шамамен 300теңге ара қашықтығы – 20 км.

Ақтау порты Каспий теңізінің шығыс жағалауында орналасқан. Ақтау түрлі халықаралық құрғақ жүктерді, мұнай шикізатын және мұнай өнімдерін тасымалдауға арналған Қазақстандағы жалғыз порт болып табылады.

Катаклизмдер (табиғи апаттар) – жер бетінде (немесе ғарышта) болып жатқан, қоршаған ортаның

бұзылуына, материалдық құндылықтардың жойылуына әкелетін, адамдардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін құбылыстар мен процестер. Олар әртүрлі себептермен пайда болуы мүмкін. Олардың көпшілігі адам әрекетінің нәтижесінде қалыптасуы мүмкін. Табиғи катаклизмдер мен апаттар қысқа мерзімді (бірнеше секундтан) және ұзақ мерзімді (бірнеше күн немесе тіпті айлар) болуы мүмкін.

Парниктік эффект құбылысы мұздықтардың еруіне және Дүниежүзілік мұхит деңгейінің жоғарылауына әкелетін көмірқышқыл газының атмосфераға бөлінуінің жоғарылауымен байланысты. Парниктік эффект адам денсаулығына, олардың өмір сүру жағдайына және жалпы планетаның климатына қатты әсер етеді. Парниктік әсердің нәтижесінде әлемнің көптеген бөліктерінде күн сайын табиғи апаттар орын алуа.

Табиғи апаттар бір-бірінен тәуелсіз де, өзара байланыста да болуы мүмкін: олардың біреуі екіншісіне әкелуі мүмкін. Олардың кейбіреулері көбінесе адамның ақылға қонымды емес әрекетінің нәтижесінде пайда болады (мысалы, орман және шымтезек өрттері, таулы аймақтардағы өндірістік жарылыстар, бөгеттерді салу, карьерлерді төсеу (игерту) кезінде, бұл көбінесе көшкіндерге, қар көшкініне әкеледі. , мұздықтардың опырылуы және т. б.).

Апаттар жергілікті және ғаламдық катаклизмдер болып екіге бөлінеді. Біріншісі олар болған аймаққа жойқын әсер етеді. Ғаламдық - өсімдіктер мен жануарлардың кез келген түрлерінің жойылуына әкелетін биосфераға әсер етеді. Олар жер бетіне климаттың өзгеруімен, халықтардың ауқымды миграциясымен, өліммен және адамзаттың толық немесе ішінара жойылуымен қауіп төндіруі мүмкін.

Сонымен қатар көлік жолдарының зақымдануына, тұрғын үй тұрмыстық жағдайдың нашарлануына, халықтың апат аймағынан кетуіне, жерасты дүмпуінің қайталануын күтуінің нәтижесінде адамдардың ұнжырғысының түсуіне әкеліп соғады.

Жер сілкінісі салдарының аса ауыр түрлері ғимараттар мен үйлерді сейсмикалық күшейту бойынша жұмыстар жер сілкінісі қауіпті ескерусіз жүргізілетін құрылыс пен ғимараттарда пайда болады.

Халықты, аумақты және шаруашылық объектілерінің ықтимал жер сілкінісінен қорғау мақсатындағы шаралар мыналарды қамтиды: сейсмологиялық бақылау мен жер сілкінісінің болжамының республикалық жүйесін дамыту; сейсмикалық аудандастыру сапасын жақсарту; сейсмикалық төзімді ғимараттарды жобалау және салу; халықтың сейсмикалық білімін жақсарту; басқару;

хабарлау мен байланыс жүйелерін тұрақты дайындықта болуын ұйымдастыру; дамыту және қолдау; жер сілкінісі кезінде Азаматтық қорғаныс күштерін тарту және тұрақты дайындықта ұстау.

Азаматтық қорғаныс күштері мен құралдарының және өзге де шараларға жер сілкінісі салдарын жою жоспарына сәйкес өзге де шараларға басшылық жасау

ҚАСҚЫРБАЕВА САЛИМА,

Маңғыстау облысының білім басқармасының

Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
география пәні мұғалімі

ЭКОЛОГИЯ ЖӘНЕ АДАМНЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫ

Экология – тірі организмдердің тіршілік ортасымен арақатынасын зерттейтін биологиялық ғылым. Бұл ғылымға алғаш қызыға қараған Аристотель болса, оның оқушысы “ботаниканың әкесі” Геофаст еңбектерінде өсімдіктерге де типографиялық, географиялық жағдайдалардың ықпал ететін, климат пен ауа райының өсімдіктердің өсуіне, жемісінің пісуіне, гүлі мен жемісінің иісіне де әсер ететін атап көрсеткен. Карл Линей өсімдіктер мен жануарлардың қоршаған орта мен байланысын зерттеген. Ал экология деген терминді 1866 жылы австралиялық ғалым – биолог Э. Геккель ұсынды. “Экология” деген гректің *oikos* – үй, мен және *logos* – оқу деген сөздерінен құралған. Қарапайым тілмен айтсақ, қоршаған орта мен тіршілік арасындағы қатынасты, табиғаттағы тепе – теңдікті сақтау мәселелері экология деп түсіну керек. Экология ғылымы қазіргі табиғи ортаның адам денсаулығына жануарлар мен өсімдіктердің организмне тигізетін әсерін және тағы басқа өзгерістерді зерттейді

Ғасырлар бойы дамып, жаңа дәуірге бет бұрған өзгерістерге толы өркениеттің одан әрі дами түсеріне ешкімнің күмәні жоқ. Десек те, соқпақ-соқпақ жолдардан сүрінетін де кез болады екен. Қалай дейсіз ғой, өркениеттің жойылуына дейін апаратын «күш» – ғаламдық проблеманың дер кезінде және міндетті түрде шешім таппауы. Өзегінен қиылып түскелі тұрған мұндай проблемаларды шешу үшін ғаламдық, аймақтық, ұлттық бағдарламалар жасалады, бірақ бір нәрсенің жетіспей қалуы жазылмаған дәстүрге айналып барады. Ол не десекіз, үйлес-тірушіліктің жетіспеуі. Кей дереккөздерге сенсек, ғаламдық проблемаларды шешуге жұмсалатын шығындардың жартысына жуығын экологиялық проблемалар құрайды екен. Өйткені...

Ғаламдық экологиялық проблема – ғаламдық, аймақтық және ұлттық деңгейлерде айқындалған экологиялық мәселелер кешені. Жай ғана, ауыз ауырып, жақ талғанша айтып қоя салатын нәрсе емес екенін бәріміз де білеміз. Тіпті бұл проблеманың адамзат үшін аса қауіптілігі сол, табиғи экожүйенің бүлінуі, озон қабатының жұқаруы, атмосфераның, әлемдік мұхиттың ластануы, биологиялық әралуандылықтың азаюы секілді сұрықсыз көріністерге тап болуымыз ықтимал. Сол себептен де жаһан елдерінің ынта-жігерін ортақ мақсатқа жұмылдыру қажет. Жаһандық экологиялық қор сарапшыларының пікірінше, алдағы онжылдықта үш әлеуметтік-экономикалық тенденция – халықтың өсуі, ғаламдық орта тап және

урбанизация жер экожүйелеріне қауіпті жүктемелерді күшейтеді. Болжам бойынша әлем халқының саны 2050 жылға қарай 9 миллиардтан асады. Халық санының өсуі, тамақтанбау және топырақ сапасының төмендігі табиғи ландшафтарды ауылшаруашылық мақсатта пайдалануға беру, тұщы су беру қысымын жоғартылату да экожүйеге қосымша қысым түсірмек.

Әлемдік экономиканың шарықтауымен орта тап өседі деп күтілуде. Ал 2030 жылға қарай тағы 5 миллиард адам күнделікті тұтынуы 10-100 АҚШ доллары аралығында болатын адамдар санатына қосылады деген болжам бар. «Бұл өсімнің үштен екісі Азияда болады және энергия, тамақ, ғимараттар мен көлікке деген сұраныстың артуына әкеледі. Бұл тенденциялар климаттың өзгеруіне, био-әртүрліліктің жоғалуына, жердің тозуына, химиялық ластануға, халықаралық судың тозуы мен ормандың жойылуына қауіп төндіреді» деп дабыл қағуда экологтар.

Рас, халық санының өсуінің көп бөлігі қалалық жерлерде, сондықтан 90 пайыз ластанудың көзі болып табылады. Мәселен, парниктік газдың дүниежүзілік шығарындыларының 70 пайыздан астамы қалалық жерлерде. Өркениетке көшу экономикалық тұрғыдан ұтымды, дегенмен мәселенің екінші ұшы экологияға тірелетінін ұмытпауымыз керек. Сондықтан халықтың тұтынған тауары мен тұрмыстық қалдықтарын қалдықсыз игеру мәселе-сі айтылып жүр. ҚР Индустрия және инновациялық даму министрлігінің мәліметінше, елімізде қалдықтардың 22 млрд тоннасы астам тоннасы жинақталған. Оның 16 млрд тоннасы – техногенді минералды құрылымдар, 6 мыңға жуық тоннасы – өндіріс орындарынан шығатын қауіпті қалдықтар.

Осылайша, жыл сайын елімізде 700 мил-лион тоннаға жуық өнеркәсіптік қалдық жиналады. Олар жол жамылғысы сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін арзан әрі тиімді құрылыс материалдары екенін ескере отырып, аталмыш материалдарды республикалық маңызға ие автомобиль жолдарының құрылысы мен реконструкциясы саласында пайдалану қоршаған ортаны қорғауда, ресурстарды рационалды қолдануда үлес қосуда.

ОНГАРБАЕВА АЙКЕРИМ ГАЛПАКБАЙКЫЗЫ,

Маңғыстау облысының білім басқармасының

Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ БАҚЫЛАУ МЕН БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Білім мен ғылымның дамуы – Қазақстанның рухани жаңғыруына әсер етуші фактор. Бүгінгі мектептің, мұғалімнің ең басты міндеті – жан-жақты білімді, ізденімпаз, ойы ұшқыр, саналы, зерек, жауапкершілігі зор тұлғаны қалыптастыру. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі өзгерістер әрбір педагогтің ойлануына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен, жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Бұл жөнінде ұлы педагог Ы.Алтынсариннің: «Оқытушы бағалағанда олардың іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес, олардың егістерінің бетіне шыққан жемістеріне, яғни оқушыларына қарай бағалау керек» деген түйінді сөзі ойыма оралады.

Бүгінгі таңда оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі - білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Сондықтан оқушылардың білім нәтижелерін бағалау оқыту үдерісінің маңызды бөлігі болып табылады, яғни оқыту үдерісін басқарудың түйінді кілті бағалауда деп те айтуға болады. Деңгейлік бағдарламалар мазмұнындағы «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» модулі — оқудың тиімді бағасын және оқыту үшін тиімді бағаны түсіну, оқыту мен оқудағы барлық жаңа тәсілмен байланысты болмақ.

Білімді бақылаудың негізгі мақсаты — оқушылардың білім алудағы жетістіктерін анықтау, білімін тереңдету және болашақта оқушыларды қоғамдық іс-әрекетке қосылудың алғышарттарын жасау. Бұл мақсат, ең алдымен, оқушылардың оқу материалын меңгеру сапасын анықтаумен тығыз байланысты болады. Екіншіден, басты мақсаттың айқындылығы өзін-өзі бақылау мен өзара бақылауды қабылдауды үйренумен және өзін-өзі бақылау мен өзара бақылау қажеттілігін қалыптастырумен байланысты болмақ. Үшіншіден, бұл мақсат оқушылардың орындалған жұмысқа деген жауапкершілігін, ынтасын арттыру тәрізді жеке тұлғалық қасиеттерін тәрбиелеуді жоспарлайды [1].

Осылардың негізінде қаралып отырған педагогикалық мәселенің теориялық аспектісі жеткілікті дәрежеде зерттелген деп қорытынды шығаруға болады, себебі «есепке алу», «бақылау», «бағалауды» ұйымдастырудың мәні, олардың оқу тәрбие процесіндегі қызметі, формалары мен тәсілдері анықталған [2].

Бақылаудың бірнеше әдіс-тәсілдері бар, олардың ішінен ең негізгілері: ауызша мен жазбаша тексеру.

Ауызша тексеру. Бақылаудың мақсаты мен тексерілетін материалдың мазмұнына байланысты ауызша тексеру әр түрлі ұйымдастырылады. Тексеруге қойылған мақсаттар арасынан мыналарды бөліп алуға болады: үй жұмысының орындалуын тексеру, жаңа материалды игеруге дайындықтарын анықтау, түсініктілік және жаңа материалды игеру дәрежесін тексеру. Мазмұнына байланысты тексеру алдыңғы өткен сабақ бойынша немесе бөлек бөлімдер және тақырыптар бойынша жүргізіледі.

Ауызша тексеру әдісінің екі негізгі бөлімі бар:

– тексеру сұрақтарын және олардың тапсырмаларын құрастыру;

– қойылған сұрақтарға оқушының жауабы.

Тексеру сұрақтары мен тапсырмаларды құрастыру — ауызша тексерудің басты элементі болып табылады. Сұрақтардың сапасы олардың мазмұнымен, оқушының жауап беру кезінде ақыл-ой әрекетімен немесе сөйлеу мәнерімен анықталады [3].

Жалпы алғанда, жаңа бағдарламаны меңгеру барысында ерекше есте қалған мына әдіс-тәсілдер сабақтың тиімді өтуіне, оқушы бойында қажетті 4 дағдыны, яғни, тыңдалым, айтылым, жазылым және оқылымды қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазіргі таңда ауызша және жазбаша әдістерінен басқа оқыту сапасын арттыруда әртүрлі ойын әдістері қолданылады. Оларға: «Бір сөйлеммен түйіндеу», «Графикалық органайзерлер», «Дарабоз», «Динамикалық шеңбер», «Домино», «Еркін жазу», «Жаңалық ашамыз», «Күтіңіз және түйіндеңіз», «Қатені тап», «Құпиясы жоқ қабырға», «Минуттық шешім», «Ой күмбезі», «Парасатты диалог», «Пікірлер базары», «Маңыздылық аймағы», «Хикая картасы», «Стоп кадр», «Сықырлы ұяшық», «Кейс-стади» және тағы басқаларын жатқызуымызға болады [4].

Осы жоғарыда айтылған әдістерді пайдаланып өткізген сабақтарда өз ойын анық айтып, өзін еркін ұстап, өз білімін өзі талқылауға үйретеді, оқушыларға мүмкіндік жасалынады және мұғалімнің сәтті таңдалған бірнеше бақылау әдістері арқылы оқушылардың білімдерін объективті бағалауға, белгілі бір уақыт аралығындағы атқарылған іс пен алған білімдерді бақылауға мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, оқушының өзіне деген сенімін арттырып және іс-әрекетін демеп, қабілетін дамытып, оның ары қарай дамуына бағыт-бағдар бере білу – ерекше қиын іс. Алайда әр баланың жеке қабілетін танып, оны сол бағытта жетелеу – ұстаз парызы. Бұл бағытта атқарылатын жұмыстар өте көп. Өйткені ХХІ ғасыр – білімділер ғасыры. Білім сапасын арттыру, оқушылардың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқытып, ғылыми ізденіс

қабілеттерін қалыптастыру – міндет. Ендеше бізге ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі ұрпақ тәрбиелеу керек екенін естен шығармауымыз қажет.

Бұл мақалада оқушылардың білім, білік дағдыларын бақылау мен бағалаудың маңызы, оның мақсаты мен негізгі қолданылатын әдістері қарастырылған. Ауызша жәнне жазбаша тексеру әдістерінің маңызы, орны мен бөлімдері, жайлы мәселер қамтылған.

САЙФЕКЕНОВА ЖАМИЛА ЕРКІНҚЫЗЫ,

Маңғыстау облысының білім басқармасының

Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің

«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

Математика пәні мұғалімі

Педагог-зерттеуші

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазақ санасының шамшырағы Ахмет Байтұрсыновтың «Мектептің жаны - мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектебі һәм сондай болмақшы» деген қанатты сөзінің мағынасы бүгінгі күнмен де ұштасып жатыр.

Бүгінгі таңда оқушының материалдық жағынан қамтамасыз ететін ата - ана болса, рухани, мәдени, интеллектуалдық сана - сезімінің өсіп жетілуіне әсер ететін бірден бір қуатты күш - мұғалім. Сондықтан көптеген оқушылардың өздерінің ұлағатты ұстаздарына еліктеуі еш дәлелдеуді қажет етпейді. Бірақ кей жағдайларда оқушы мен мұғалім арасындағы қайшылықтар, оқушының білім сапасына, мұғалімнің еңбек жемісіне кері әсерін тигізеді. Демек мұғалімнің күнделікті сабақта оқушысын баурап алуы, қызығушылығын арттырып, шығармашылық ізденіске тәрбиелеуі - таптырмайтын табыс.

«Білім - бір құрал. Білімі көп адам - құралы сай ұста сықылды, не істесе де келістіріп істейді» - деп, А. Байтұрсынов айтқандай, қысқаша бірнеше тақырыпты жалаң игергеннен, бір тақырыпты толық, жетік меңгерген абзал.

Әрине оны одан әрі толықтырып, жетілдіру қажет. Ол үшін әрбір тақырып, әрбір есеп жан- жақты зерттеліп, сараланып, барып оқушыларға түсіндірілуі қажет.

Ғылыми - техникалық прогресс дәуірінде математиканың негізін меңгеру жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеудің - бір негізгі элементі болып табылады. Жалпы білім беретін орта мектептің математика бағдарламасында: «Оқушылардың математикаға ынтасын дамыту мұғалімнің негізгі мақсаты болып

табылады» деп атап көрсетілген. Шынында, мұғалімнің өзінің беретін пәніне оқушылардың ынта - ықыласын оята білуінен сабақ табысты болып қана қоймайды, соның нәтижесінде оқушылар күнделікті өмірде және қазіргі қоғамда пайдалы еңбек еткенде қажет болатын білімді саналы түрде меңгеретін болады.

Оқушылардың математикаға деген ынтасын арттыру жолдарының бірі - сабақ барысында оның тәжірибелік және қолданбалы рөлін ашып көрсету. Сондықтан жаңа тақырып өткенде, теореманы дәлелдеу кезінде немесе есеп шығару барысында әрқашанда өмірмен байланыстырып отырған жөн. Өтіп жатқан жаңа тақырыпты оқушыларға мұндай жолдармен таныстыру олардың теориялық материалдың мағынасын терең түсініп, танымдылық өрісін кеңейтуге мүмкіндік береді. Сол себептен мұғалімдер математиканы қолданбалы және тәжірибелік бағытталуы неден тұратынын терең түсінулері дұрыс болады. Математика пәнін оқытуда қолданбалы бағытты ашып көрсету - бұл оқушылардың болашақта қандай мамандықтарды болмасын кең пайдалануына жол ашады. Математика пәнінің қолданбалы бағытын көрсету оқушыларға заманауи көзқарасын қалыптастырады. Ол үшін математика тарихының деректері өте пайдалы. Математика мұғалімінің негізгі алға қоятын мақсаты - бастапқы математикалық түсініктер, олардың өзара байланысы, математикалық заңдылықтар, математика әдістерінің өзімізді қоршап отырған өмірден, абстракциялау арқылы құбылыстардан алынатынын көрсете білу.

Математикада көптеген шамалар жеке - дара өзара байланысты түрінде қарастырылады. Ал шамалар

функция арқылы өрнектеледі. Математикада берілген функционалдық байланыстар- бізді қоршаған өмірге тән қозғалыстар мен дамуларды сипаттайды. Мысалы, сызықтық тендеуді өткенде өмірдегі бірсыпыра процесті бейнелейтіндігін көрсету қажет. $S=v \cdot t$ - бір қалыпты қозғалыста жүрген жол мен уақыттың, $C= \pi d$ – шеңбердің ұзындығы мен диаметрінің арасындағы байланысты математика бір формуламен ғана көрсете алады. Математиканың маңыздылығы-барлық мамандыққа қажеттілігінде.

Кейбір есептердің тәжірибелік мазмұнын жетілдіру үшін мұғалім қажетті өзгертулер енгізуіне болады. Өзгерістер арқылы есептің қолданбалы мағынасы ашыла түседі, сондықтан есеп жаңа мағынада беріледі. Мысалы:

Есеп. « L түзуі және осы түзудің бір жақ бетінде жататын A және B нүктелері берілген. A және B нүктелерінен L түзуіне дейінгі ең қысқа қосынды қашықтықты табыңдар». Бұл есепті келесі түрде өзгертуге болады: « Өзеннің бір жақ бетінде A және B қалаларына дейін жол жасауға құрылыс материалдарын аз жұмсау үшін, көпірді өзеннің қай жеріне салуға болады? ».

Бұл есепті екі нұсқада шығаруға болады. Бірақта екінші жағдайда оқушылар математикалық есептерді тәжірибеде қолдана білуге үйренеді, ынталанады және есепті шығаруға қызығушылықтары артады. Заман талабына сай күнделікті сабаққа видео,аудио қондырғылары мен теледидарды,компютерді қолдану баланың білімге қызығушылығын арттырып,кәсіби құзыреттілігін қалыптастырады.

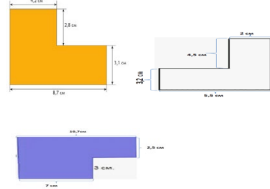
ТАСЫМОВА ТАЛИГАТ ИДАЯТОВНА,
Маңғыстау облысының білім басқармасының
Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
Саламат Мұқашев атындағы «№16 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Математика пәні мұғалімі
Педагог-зерттеуші

**ОНДЫҚ БӨЛШЕКТІ НАТУРАЛ САНҒА ЖӘНЕ ОНДЫҚ БӨЛШЕКТЕРДІ
КӨБЕЙТУДІ ОРЫНДАУ**

Оқу бағдарламасына сай оқыту мақсаттары:	5.1.2.28 Ондық бөлшекті натурал санға және ондық бөлшектерді көбейтуді орындау
Сабақтың мақсаттары:	Оқушыларға ондық бөлшекті натурал санға және ондық бөлшектерді көбейту дағдысын қалыптастырады. Ондық бөлшекті натурал санға көбейту ережесін тұжырымдай алады. есеп шығаруда ережені қолдана алады.

Сабақтың барысы:

Сабақтың кезеңдері	Педагогтың әрекеті:	Оқушының әрекеті:	Бағалау	Ресурстар
Ұйымтас-тыру кезеңі 5 минут	Оқушылармен сәлемдесіп, Тәттілер салынған қораптан қарамай кезейсоқ тәттіні алып, сол бойынша топқа бөлемін. Оқушылардың көңіл күйін сұрап, түгелдеймін. Өзін-өзі бағалау парақтарын таратамын. Үй жұмыстарын дайын слайд көмегімен тексеремін. Сабақтың мақсатын таныстырамын.	Сәлемдесу. Қораптан қарамай тандап алған кәмпит атымен аталған топқа жайғасу. Әр оқушы слайдка қарап жауап береді. Сабақтың мақсатымен танысады; сұрақтар болса мұғалімге жолдайды	Бағалау парақтарына «Көршінді тексер» әдісімен бірін-бірі + немесе – қойып бағалайды	Тәттілер; Бағалау парағы; Слайд; оқу құралдары
Сабақтың басы 10 минут	Өткен тақырыптар бойынша сұрақ-жауап еске түсіру. 1) Ондық бөлшек дегеніміз не? 2) Ондық бөлшектерді қосудың және азайтудың алгоритімін айт.	Сұрақтарға жауап береді;	Дескриптор: -ондық бөлшекті біледі-1 - Ондық бөлшекті қосу, азайту алгоритімін біледі-1	Бағалау парағы; карточкалар
	Жаңа тақырыпты слайд көмегімен түсіндіру Ондық бөлшектерді көбейту алгоритімі: 1) Үтірге назар аудармай, натурал сандарды көбейткендей көбейту керек.	Мысалдар: 183 × 12 366 + 183 2196 1213 × 24 4852 + 2426 29112	мадақтау	Бағалау парағы; карточкалар

	2) Шыққан көбейтіндіде оң жақтан ондық бөлшекте үтірден кейін неше ондық таңба болса, сонша цифрды үтірмен айыру керек. 7, 465×10=74, 65 7, 465×100=746, 5			
Сабақтың ортасы 20 минут	Оқушылардың жаңа тақырыпты түсінгенін тексеру үшін тез орындалатын тапсырмамен тексеріп көремін. Түсінбеген оқушыларға көмек беремін $\begin{array}{r} 314,21 \\ \times 8 \\ \hline 251368 \end{array}$ $\begin{array}{r} 0,274 \\ \times 3 \\ \hline 822 \end{array}$ $\begin{array}{r} 5,14 \\ \times 2,5 \\ \hline 2570 \\ + 1028 \\ \hline 12850 \end{array}$	Оқушылар слайдтағы тапсырмаға ауызша жауап береді. Үтірдің қай таңбалар арасына түсетінін немесе қай орынға қойылатынын анықтайды $\begin{array}{r} 314,21 \\ \times 8 \\ \hline 251368 \end{array}$ $\begin{array}{r} 0,274 \\ \times 3 \\ \hline 0,822 \end{array}$	Дескриптор: -көбейтіндінің дұрыстығын тексереді-1 -үтірді тиісті орынға қояды-1	Слайд; Бағалау парағы.
	Ал, балалар бағанағы алған тәттілеріңізбен шәй ішсек қалай қарайсыздар? Олай болса, «Кеседегі шәй» тапсырмасын орындайық. Жеке тақтаға оқушыларды шығарып, кеседегі шәйді алу арқылы тапсырмаларын орындатамын	ЖЖ 1-тапсырма. $0,3 \cdot 6 = 0,03 \cdot 1,5 =$ $0,4 \cdot 9 = 0,4 \cdot 0,2 =$ $5 \cdot 0,8 = 0,9 \cdot 1,1 =$	Дескриптор: -көбейтіндінің мәнін табады-1	бағалау парақтары, дәптер
	Балалар шәйге тағы бірнәрсе жетпей тұрған сияқты. Бургер жесек қалай қарайсыздар? Олай болса мына тәрелкедегі бургерлерді екеу ара бөлісіп жейік. Жұптық жұмыс ретінде екеу ара тәрелкеге бургер бейнесінде жасалған тапсырмалар таратып беремін. Бургер жеу үшін есептерін шығару керектігін айтамын Есептерді түсіне қарай сатылап орындайсыз. Күлгіндерге бірдей сан жазылады және т.с.с. $0,5 = 0,5$ $2,2 = 2,2$ $0,2 = 0,2$ $0,25 = 0,25$ $0,1 + 0,125 + 40 \cdot 0,012 = 0,6$	3-Тапсырма. «Бургер» жұптық тапсырмасы Оқушылар дұрыс шығарса осылай шығады $0,6 \cdot 0,5 = 0,3$ $15 \cdot 2,2 = 33$ см $75 \cdot 0,2 = 15$ $0,8 \cdot 0,25 = 0,2$ $0,1 + 0,125 + 40 \cdot 0,012 = 0,6$ Оқушылар дайын слайдтағы жауаппен басқа жұптың тапсырмасын тексереді	Дескриптор: -фигураларға тиісті мәнді дұрыс таба алады-1	Бургер тапсырма-лары, слайд, оқу құралдары
	Бүгін бір тойып жегеніміз болсын, бір-бір жұмыртқа жесек қайтеді? Әр топ басшысын шығарып, топ басышларына тақтада тұрған жұмыртқалардан 1-еуден алуды ұсынамын. «жұмыртқа ашу» әдісімен берілген фигураның ауданын табады топпен шығарады. Үш топқа үш түрлі фигура бердім. <u>Оқушылар:</u> тапсырмаларды топпен орындайды, тапсырманы бірінші болған топ қоңырау басу арқылы белгі береді. Мұғалім есептерінің дұрыстығына көз жүгіртеді. Барлық топтар болған соң, топбасшылар «Елші» әдісімен келесі топқа барып өз тапсырмаларын түсіндіріп шығады	4-тапсырма. Топтық жұмыс «Жұмыртқа ашу» тапсырмалары 	Дескриптор: -фигураның ауданын таба алады-1	Жұмыртқа ашу тапсырмасы Постерлер, маркер, оқу құралдары тақта
Сабақтың соңы 10 минут	Ал енді тоқбасар ретінде телефондарыңды алып QR код арқылы тест тапсырмаларын орындап тастайық кәне балалар!	Оқушылар learningapps.org платформасы арқылы тест тапсырмаларын орындайды https://learningapps.org/view18824371	Тапсырма орындалып болған соң бірден 3 баллдық шкаламен жауаптары шығады.	 https://learningapps.org/view18824371

Кері байланыс	Оқушыларға алдын ала парталарына дайындап қойған үш түрлі алманың бірін таңдап ағашқа ілулерін сұраймын. Алма ағашы арқылы оқушылардан кері байланыс аламын. Бағалау жұмыстарын жинап аламын. Оқушылардың белсенділігіне қарай, жинаған ұпайына қарай бағалап өтемін Үйге тапсырма: №2 есеп	Оқушылар алма ағашына алмаларды іледі Сары түс - орташа түсіндім. Қызыл түс-толық түсіндім Жасыл түс-білмеген, түсінбегенім көп болды Күнделіктеріне жазып алады	Бағалау парақтары бойынша жалпы ұпайдың пайызын шығарып 1-10 баллдық шкаламен бағалау	Алма ағашы Бағалау парағы
---------------	--	--	---	---

ШАЛКАРОВА ЖАНАР МУХТАРОВНА,
Маңғыстау облысының білім басқармасының
Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
«№16 Саламат Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ
Тарих пәні мұғалімі

ӘЛИХАН БӨКЕЙХАННЫҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ

Ұлттық тәуелсіздік күресінің жемісі болып саналатын Алашорда үкіметі мен Түркістан (Қоқан) автономиясы тарихы ұлт зиялылары, оның ұлттық мемлекеттілікті жаңғыртудағы жемісі ретінде болды. Себебі кеңестік әкімшіл-әміршіл жүйе негізінде қалыптасқан ойлар ел өміріндегі елеулі оқиғалар мен фактілерді көп жағдайларда біржақты етіп көрсетіп, ақиқатты бұрмалап теріспікірлерге негізделген теориялық тұжырымдамалардың пайда болуы мен орнығуына жол ашты. Алдыңғы қатарлы зиялы қауым өкілі Әлихан Бөкейхан қазақ елін отарлық езгіден құтқаруда, ұлт-азаттық жолындағы күресте, өз мемлекеттік тәуелсіздік жолындағы күресте әрдайым көш бастаушы болды. Әлихан Бөкейханның алға қойған басты мақсаттарының бірі мемлекеттілік мәселесі еді. Мемлекеттілік мәселесін шешуде Ресей Думасын, патша әкімшілік органдарын пайдалануға тырысты. XX ғасырдың бас кезінде Әлихан және басқа да қазақ зиялылары мемлекеттік жайындағы өз ой-пікірлерін «Айқап» журналы, «Қазақ», «Дача уалаяты», «Алаш», «Сарыарқа», «Қазақстан», «Бірлік туы» газеттері арқылы халыққа жеткізуге тырысты. Әлихан Бөкейханның қоғамдық-саяси қызметі мен мемлекеттілік үшін жүргізген күресін зерттеу бізге XX ғасыр басында қазақ қоғамы балама даму жолы болды ма, әлде большевиктер ұсынған бағыт жалғыз ба еді, міне сол сияқты күрделі мәселені терең ұғыну үшін қажет. Зерттеудің тарихнамасы. Қазақ халқының отаршылдық, қоныстанушылар саясатқа деген көзқарасын, кең далаға көлдей ағылған келімсектермен арадағы қарым-қатынасын, күресін, ұлт-азаттық күресінің бағытын, мақсат –мүддесін ашып көрсете алған. Сондай –ақ, халқымыздың көкейтесті мәселелері тіл, сөз бостандығы, дін мәселесі де қозғалады. Әлихан қазақ мемлекетінің пайда болуының тарихи кезеңдерін, даму заңдылықтарын да терең зерттесе керек. Әсіресе, кіші жүздің, кейінірек Орта жүз бен Ұлы жүз хандықтарының Ресейдің қол астына енуінің себеп-салдарына көп көңіл бөлгені аңғарылады. Тарихшы К. Нұрпейісов Қазақстан – республика менің. Қазақ Совет мемлекетінің құрылуы еңбегінде «қазақтың ұлттық-демократиялық интелгенциясының жетекшілері, біріншіден, патшалық Россияның халықты қорлайтын

отарлау саясатының мәнін әшкерелеуі және қазақтардың этнос ретінде сақталып қалуы үшін оның келешегіне қатер төндіріп отырған патша өкіметінің өлкені кеулеп бара жатқак жан-жақты экспансиясын тоқтатуды мақсат етті. Екіншіден, олар заң шығарушы және басқарушы үкімет органдарының алдында кадеттер ұсынған үлгімен әртүрлі петициялар арқылы талап-тілектер қою демонстрациялар мен шерулер ұымдастыру, мемлекеттік Думаның сайлауына белсенді түрде қатысып, парламентке халық өкілдерін өткізу үшін күресуді мұрат тұтты- деп көрсетеді. Зерттеудің деректемесі. XX ғасырдың басындағы алдыңғы қатарлы қазақ зиялылары өздерінің саяси қызметінде ұлттық, сондай-ақ жалпы адамзаттық құндылықтарды қорғауды басты мақсат деп білді. Олар өз халқына тәуелсіздікжәне отар-шылдық құлдыктан азаттық алу жолындағы күресінде көмектесуге ұмтылды, әрбір адамның және әрбір халықтың жеке өз бостандығына құқығы мен бүкіл адамзат мәдениетінің жетістіктері мен табыстарына еркін қол жеткізуі сияқты жалпы адамзаттық қазыналар үшін күресті. Қазақ зиялылары 1905 жылдан бастап осы мақсатта дала өңірінде қызу қызмет жүргізді. Қазақ зиялыларының көшбасшылары халықтың саяси жағынан көзін ашу үшін оның бойында білімге деген құлшынысты ояту, сауатсыздықты жою қажет екенін түсінді.

«Қазақ жеріне қоныс аударушы орыс шаруаларымен орыс қазақтарының саны басы мәрі олардың қолында қару бар. Билікте солардың жағында, біз оларды ішке тартып, біз сендерді ешқайда қумаймыз сендерге жаулығымыз жоқ, бірігіп мемлекет құрайық, бірлесіп әрекет етейік деп түсіндірейік. Сосын барып, тәуелсіздікті жариялайық»-деген.

Қазақ елі үшін асыл ғұмырын сарп етіп, қабырғасы қайысқан әрі мемлекетті Алаш әскері арқылы қуаттап, қаһармандық үлгісін көрсету – Әлихан Бөкейхандай тұлғаға ғана тән адалдық, Алаш кеменгеріне тән көрегенділік пен тұрақты табандылық деп білеміз. Қаламы мен қаруын күрес құралына айналдыра білген, азаттық, тәуелсіздік сынды қасиетті ұғымды бүгінгі күнмен ұштастырған Алаш көсемдерінің жанқияр ерліктері Мәңгілік Ел перзенттерінің жадында ғұмыр бойы жанданып, жаңғыра бермек. «Елдің

тұрмысын, тілін мінезін білмеген кісі көш басында алып жүре алмайды», -Әлихан Бөкейхан. Елім жерім деп өз өмірлерін құрбандыққа шалған бір туар азаматтарымызды ұмытпай дәріптеу біздің міндетіміз. Себебі қазіргі жастардың өз еліне отансүйгіштік рухын көтеруге тиіс. Елбасы айтқандай ХХІ ғасыр жастардың қолында. Өйткені олар басқа әлемдік елдерінде қазақ байрағын биік ұстауға міндетті. Осыған орай Алаш қайраткерлерімізге арнап олардың еңбектерін келешек

ұрпаққа жастарымызға насихаттай отырып, оларды Тәуелсіз Қазақстанымызды әрі қарай өркендетуге және көркейтуге үлестерін қосады деп ойлаймын. Әлихан Бөкейхановтың мына сөзімен: «Ұлтына жұртына қызмет ету – білімнен емес, мінезден» аяқтауды жөн көрдік. Тек қана ұлт, ел, жер, Отан үшін қызмет етейік.

Әлиханның атқарған ісі кейінгі ұрпаққа қалдырған аманат-мұрасы әлі де жан-жақты талданып, зерттеле түспек.

БАЖАНОВА К. Л.,

ГККП «Центр детского творчества»
ГУ «Отдел образования города Текели
Управления образования области жетісу»
Преподаватель по классу фортепиано
с учащейся 3 класса
ПЕТРЕНКО СОФИЕЙ

«РАБОТА НАД МУЗЫКАЛЬНЫМ ОБРАЗОМ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ»

Цель: Раскрыть музыкальный образ, язык музыки, средствами музыкальной выразительности.

Задачи:

Образовательная:

-на примере разнохарактерных пьес сформировать представление о музыкальном образе.

Развивающая:

-работать над выразительностью исполнения, преодолением исполнительских трудностей, навыком публичного выступления, развить творческую самостоятельность в работе над музыкальным образом.

Воспитательная:

- воспитать образное мышление, интерес к изучению произведения, эмоциональную отзывчивость при передаче художественного образа.

Тип урока: комбинированный.

Форма урока: индивидуальная.

План урока:

1. Организационный момент (1 мин)
2. Гаммы и упражнение Ш. Ганона (7 мин)
3. Г. Гладков - «Песенка Львёнка и Черепахи» (15 мин)
4. Ф. Рыбницкий – «Кот и мышь» (15 мин)
5. Итог урока (2 мин)

Ход урока:

1. Организационный момент: Посадка за инструментом, концентрация внимания (1 мин) .
2. Гаммы и упражнение Ш. Ганона (7 мин) .

Перед работой над данными произведениями очень полезно уделить немного времени игре упражнений на разные виды техники, разогреть ручки.

Техника (от греческого слова *techné* – искусство, мастерство) , нужна во всех видах искусства. На всех этапах обучения техника, как средство музыкальной выразительности, даёт возможность свободнее, глубже, полнее раскрыть содержание музыкального произведения.

Итак, начнём урок с упражнения, предназначенного для разыгрывания. Для этого используем упражнения из сборника Ш. Ганона № 1.

Необходимо обращать внимание на качество звука при игре. При игре очень важно высоко поднимать пальцы, играть каждую ноту и точно соблюдать синхронность обеих рук. Полезно также добавлять движения кистью, что больше приблизит исполнение упражнений к реальным произведениям. Важно следить за работой 1 пальца, его активностью.

Гаммы пианисту нужны всегда. Их освоение начинается в младших классах детской музыкальной школы и продолжается в консерватории. Они

«одинаково полезны как начинающему, так и весьма продвинутому ученику и даже опытному искусному исполнителю» - Замечает К. Черни.

В работе над гаммами обращается внимание на гибкость и пластичность руки, целесообразность и экономия движений, управляемость техническим процессом, звуковой результат.

Играем гаммы в тональности До мажор – в противоположном движении, аккорды, ре минор – гармонический и хроматическая гамма от соль # в противоположном движении.

Гаммы важно играть «Легато» и обратить внимание на аккуратное подкладывание первого пальца: правильный разворот руки, её собранность и округлость. При игре аккордов пальцы упругие, чёткий, крепкий звук. При игре хром. гаммы следим за синхронностью движений обеих рук, одновременным и не размашистым исполнением.

Сегодня на уроке мы поговорим о художественном образе произведений. Что же это за понятие «художественный образ»? Это композиторский замысел. Это то, что показано в музыке... это мысли, чувства автора, отношение к своему сочинению.

Художественный образ в музыке раскрывается при помощи средств музыкальной выразительности. К средствам музыкальной выразительности относятся: мелодия, лад, темп, ритм, размер, регистр, динамика, штрихи, паузы, гармония, тембр, музыкальная форма произведения (совокупность всех муз. средств, выражающих содержание).

Работа над созданием художественного образа – сложный процесс. Рождение художественного образа произведения – это раскрытие его характерных особенностей, его «лица». На сегодняшнем уроке мы на примере наших произведений проследим становление, выражение музыкального образа.

Особенностью музыки является то, что она может с огромной непосредственностью и силой передавать эмоциональное состояние человека, всё богатство чувств и оттенков, существующих в реальной жизни.

Исполнитель, будучи посредником между слушателем и композитором, должен оживить, озвучить музыкальное произведение, творчески осмыслить его и выразить те мысли и чувства, которые стремился передать композитор.

3. Г. Гладков: «Песенка Львёнка и Черепахи» (15 мин).

Беседа о творчестве композитора, биографические сведения, создание художественного образа, разбор средств музыкальной выразительности, работа над развитием музыкальной речи посредством штрихов, оттенков, работа над ритмом, работа над правильным звукоизвлечением.

Сегодня на уроке мы будем учиться создавать образы при помощи средств музыкальной выразительности на примере «Песенки Львёнка и Черепахи» Г. Гладкова из мультфильма «Как Львёнок и Черепаха пели песню».

Геннадий Игоревич Гладков (род. 18 февраля 1935, Москва, СССР) — советский и российский композитор, автор музыки к научным и популярным кино- и телефильмам

(таким, как «Собака на сене», «Обыкновенное чудо», «Формула любви», «12 стульев» и т. д.), мультфильмам («Малыш и Карлсон», «38 попугаев», «Бременские музыканты») и мюзиклам.

Народный артист Российской Федерации (2002). Кавалер ордена «За заслуги перед Отечеством» IV степени.

Геннадий Гладков — композитор оказался таким же, как и его музыка — весёлым (даже озорным), жизнерадостным, искренним, энергичным, романтичным и очень «лёгким».

49 день рождения отметит в этом году «Песенка львёнка и черепахи». В одноименном мультфильме сюжет простой, Львёнок идет по пустыне встречает лежащую черепаху и они вдвоем поют песенку.

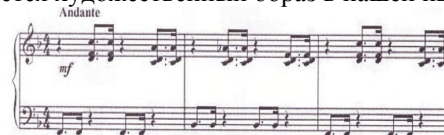
Композитор Г. Гладков и исполнитель песни никогда не были в Африке, но им настолько удалось передать характер яркого, беззаботного вечного лета, что при прослушивании Песенки львёнка и черепахи и от просмотра мультфильма остаются очень теплые и трогательные впечатления.

У всех на слуху незатейливый мотив и слова этой простой и очень популярной песенки:

Я на солнышке сию,
Я на солнышко гляжу.
Все сию и сию,
И на солнышко гляжу.

В процессе исполнения эту песенку поют то Черепаха, которая её сочинила, затем Львёночек, который выучил её, и потом они стали петь её вместе. В песенке 4 куплета и последний из них уже исполняется Львёнком. Образ Львёнка, в отличие от медлительной и тяжело передвигающейся Черепахи, весёлый, лёгкий, быстрый, жизнерадостный. Такой же весёлый, задорный и характер песенки.

Давай мы подробно рассмотрим, с помощью каких средств музыкальной выразительности достигается художественный образ в нашей песне.

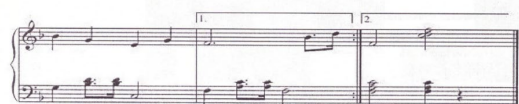
Мы рассмотрим средства выразительности, которые помогают раскрытию художественного образа. Прежде всего это мажорный лад (тональность фа мажор), темп. Пунктирный ритм в мелодии и четверти, исполняемые приёмом игры лёгкого стаккато также в мелодии и в басу (в партии левой руки), отчётливо передаёт походку (шаги с подскоками) беззаботного, весёлого Львёночка. Также, во многом созданию весёлого настроения в песне способствует то, как движутся звуки в мелодии. Они «как по лесенке скачут вверх и вниз», опять же всё тот же звучит неровный ритм, короткие фразы.

В этой пьеске очень важно прочувствовать характер, точно выполнить динамику, и поработать над штрихом стаккато: оно должно быть упругим, собранным. Для этого кончик пальца должен быть активным.

Вот так поэтапно проводилось разучивание песни по фразам, работа над пунктирным ритмом, чистотой интонации и характером исполнения песни. Важно также было скоординировать исполнение шагов-четвертей в партиях обеих рук, уделить внимание сохранению темпа, и маршеобразного, чёткого, как бы пульсирующего ритма из-за такой естественной необходимости приводить эту довольно выразительную мелодию к главной, опорной нотке каждой фразы на небольшом крещендо.

А теперь, София, сыграй пьесу целиком и попробуй донести до нас, слушателей, образы, о которых мы только что поговорили.

4. Ф. Рыбичкий – «Кот и мышь» (15 мин). Беседа о творчестве композитора, биографические сведения, создание художественного образа, разбор средств музыкальной выразительности, работа над развитием музыкальной речи посредством штрихов, оттенков, работа над ритмом, работа над правильным звукоизвлечением.

Педагог: Рыбичкий (24 января 1899 г) - это польский композитор, дирижёр, педагог. Был дирижёром в Варшавской филармонии, ораторского хора, во время войны преподавал фортепиано. Написал более 50- пронумерованных опусов для оркестра, хора, вокально – инструментальных и фортепианных произведений.

Кот и мышь — это характерная пьеса, это как музыкальная картинка, в которой показывают двух персонажей кота и мышку.

Кот, какими средствами выразительности показан, как композитор показал, что это кот. Педагог: Где у нас проводится партия кота, каким образом?

Ученик: Легато.

Педагог: Да, правильно, потому что у кота движение плавное. Кот у нас какой большой или маленький?

Ученик: Большой.

Педагог: А как мы это узнали?

Ученик: По динамике крешендо.

Педагог: Хорошо, а ещё что? Вот посмотри, что это за значки в левой и в правой руке.

Ученик: Басовый ключ.

Педагог: Правильно, то есть у нас партия кота проходит в каком регистре высоком или низком?

Ученик: Низком.

Педагог: Да, тут показано, что кот большой и грозный, по сравнению с мышкой. Хорошо, партия кота у нас низком регистре, легато, крешендо, но тут есть ещё и диминуэндо. Кот вроде как бы насторожился, а потом не решился на мышку все-таки напасть. А как представлена мышка, в каком она регистре?

Ученик: Высоком.

Педагог: Да, правильно. В скрипичном ключе написана партия мышки. Кот у нас ты говоришь на легато, а вот посмотри каким образом идёт легато скачками или поступенно?

Ученик: Поступенно.

Педагог: То есть по звукам гаммы, а мышка движется не по звукам гаммы, а каким образом?

Ученик: Стаккато.

Педагог: Это штрих, а регистр?

Ученик: Высокий.

Педагог: И ещё что тут уже не гамма, а как играют?

Ученик: Вместе.

Педагог: А как это называется, одним словом, когда играют вместе?

Ученик: Аккорд.

Педагог: Молодец, то есть 2 звука берется правой и левой, какой – то интервал и вместе образуют 4 звука.

В правой руке, какой у нас интервал, 2 нотки, какой интервал?

Ученик: Терция.

Педагог: А в левой.

Ученик: Секунда.

Педагог: Секунда и терция, секунда — это такой интервал диссонирующий, который звучит резко, и он тоже будто передаёт писк мышки, то есть использована секунда, стаккато, аккорд в верхнем регистре, то есть мышка что делает? Как мы её слышим, кот слышит её писк, как она что – то грызёт или скребётся. Мышка представлена у нас в верхнем регистре, аккордами на стаккато, а динамика, какая?

Ученик: Пиано.

Педагог: Хорошо, то есть тихо, человек мышек практически не слышит, а вот коты они такие они слышат, а кот представлен каким звуком?

Ученик: Меце форте.

Педагог: Да, совершенно два разных характера. Вот давай сейчас размер у нас 4 четверти, со счётом вслух, мы покажем мышку. А что на 4 – и?

Ученик: Пауза.

Педагог: то есть мышка у нас 3 раза пискнула и помолчала. Молодец, а последний аккорд у нас ещё появляется один звук, вот его нужно хорошо прям, показать, тут коту вообще нужно было насторожиться, когда он, услышав такой вот высокий, тоненький звук. Повторим ещё раз, покажем мышку.

Хорошо, и вовремя 4 - и мы переносим руки в низкий регистр, чтобы показать, как идёт кот. Давай, звуками гаммы, не торопись, кот идёт восьмыми, мышка четвертными, а кот восьмыми. Хорошо, теперь обратим внимания на партию кота, она идёт на легато до самой нотки ля, вот провести её до ля и вверх сделаем немного крешендо. Молодец, теперь опять мышка у нас скребётся. А вот посмотри, чем отличается первое проведение мышки от второго. Первое проведение у нас было на пиано, а вот второе уже немного погромче, мышка осмелела. Хорошо, давай попробуем закрепить партию мышки и кота.

София исполняет произведение «Кот и мышь».

5. Итог: Домашнее задание (2 мин) .

Заключение:

Средства музыкальной выразительности самым непосредственным образом влияют на характер музыкального произведения, его образ. Одновременное развитие слуха, чувства ритма, умение читать нотную запись, играть выразительно повышает эффективность овладения каждым навыком в отдельности и

обеспечивает целостный, системный подход к обучению. Активное переживание музыкального произведения помогает восприятию музыки и положительно сказывается на творческом процессе. Зажигая искру интереса в познании увлекательного мира музыки, мы воспитываем в ученике любовь к искусству, формируем его художественно-эстетический вкус.

ПОПОВА О. Е.,

ГККП «Центр детского творчества»
ГУ «Отдел образования города Текели
Управления образования области жетісу»
Преподаватель по классу фортепиано
с учащимися 3 класса
ДЬЯЧЕНКО АРТЕМОМ

«РАБОТА НАД ПОЛИФОНИЕЙ»

Тип урока: Урок - обобщение. Обобщение и закрепление навыков, знаний и применение их на практике.

Форма урока: индивидуальная

Цель урока: показать главные моменты работы над полифонией.

Задачи:

Обучающая: Научить ребёнка владеть разными видами работы над полифонией. Познакомить ученика с наиболее интересными фактами из биографии композитора, произведение которого он изучает.

Развивающая: Формирование и развития приёмов работы над полифонией.

Воспитывающая: Воспитание чувства прекрасного. Воспитывать у уч-ка культуру исполнения изучаемых произведений, терпение и настойчивость для преодоления трудностей.

Оборудование: Музыкальный инструмент – фортепиано Нотный материал.

План урока:

1. Орг. Момент (1 мин)
2. Гаммы (15 мин)
3. Ж. Арман Фугетта (20мин)
4. Итог урок (4 мин)

Ход урока

Организационный момент – (посадка за инструмент, концентрация внимания)

2. Гаммы: До мажор в расходящемся движении – играя двумя руками.

Уточняем аппликатуру, играем гамму глубоким звуком, клавиши добираем до конца.

При игре грамм, важно играть гаммы на плавное легато и следует обратить внимание уч-ся на аккуратное подкладывание первого пальца.

Аккорды – аккорды исполняем на нон легато. При игре аккордов следим за тем, чтобы локти не висели и после каждого аккорда освобождались. Обращаем внимание на работу пятых пальцев, т. к. они часто «не добирают» звук.

Арпеджио короткие – при игре арпеджио важна точно выученная аппликатура, Арпеджио играем на легато. Для более успешной работы нужно поиграть короткие арпеджио отдельно каждой рукой и проконтролировать движение кисти.

Хроматическая гамма – при игре хроматической гаммы следим за собранностью обеих рук, одновременным исполнением.

Играем хром. Гамму на легато.

3. Полифония – склад многоголосной музыки, определяющийся функциональным равноправием отдельных голосов многоголосной фактуры. В музыкальной пьесе полифонического склада голоса равноправны в композиционно техническом и логическом отношениях.

Словом «полифония» также именуется музыкально-теоретическая дисциплина, которая преподаётся в курсах среднего и высшего музыкального образования для композиторов и музыковедов. Главная задача дисциплины полифонии – практическое изучение полифонических композиций.

Ж. Арман. Биография

Эмиль Жорж Арман Ферте – французский пианист, дирижёр и музыкальный педагог.

Дата рождения. 22.02.1881 в Париже.

Начал учиться игре на ф-но в 4 лет. возрасте, в 10 лет был принят в Парижскую консерваторию в класс Эмиля Декамба. Окончил курс 1898г. Выступал с Луи Дьмером и со скрипачом Марселем Шайн, консертировал с оркестром Колонна. К началу 1 Мир. Войны, вынужден был отказаться от исполнительской карьеры из-за слабого здоровья. В 1900-е дебютировал как дирижёр. Руководил оркестром в Гренболе, затем Музыкальное программой казино в Дьеппе. В наибольшей степени известен как редактор знаменитого пособия Шарля Луи Ганона «Пианист - виртуоз», под готовивший расширенное и дополненное издание.

5. Ж. Арман Фугетта.

6. Фугетта – небольшая fuga, не сложная по содержанию (обычно лирико- созерцательного, скерциозного характера), приёмом и фактуре, с заметным влиянием гомофонно – гармонического склада. Темы. Как правило, однородные, спокойные, песенные.

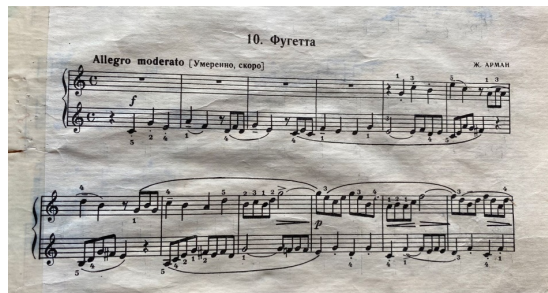
Фугетты пишутся обычно для органа и фортепиано.

Строятся фугетты в принципе так же, как «большие» фуги, но они всегда менее масштабны.

Наиболее полно и стабильно построение экспозиции; развивающий раздел формы обычно невелик – не более одной группы вступлений; завершающая часть формы нередко ограничивается единственным проведением темы.

Фугетта встречается как самостоятельное произведение, как вариации, как часть цикла.

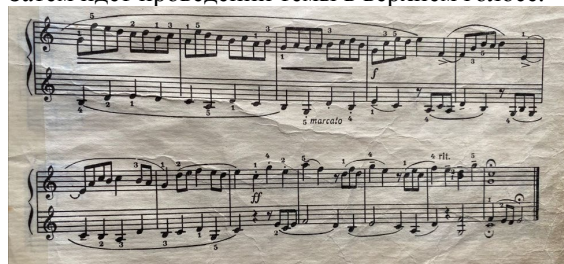
Фугетта Ж. Армана тональность До мажор, состоит из: экспозиции, разработки и репризы.

Тема этой фугетты песенного склада. Она состоит из пяти тактов.

Звучит первоначально в левой руке «на форте» в нижнем голосе.

Затем идёт проведений темы в верхнем голосе.

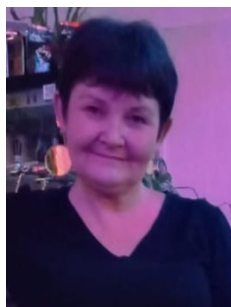
Далее небольшая разработка, в виде повторяющихся секвенционных мотивов, в последующем звучит реприза, где идёт последнее проведение темы в верхнем голосе.

Артём исполняет фугетту глубоким звуком, крепкими пальчиками, выделяя и слушая основную тему.

Итог урока:

1. Оценить работу уч-ся на уроке.

Домашнее задание

РУГИНА А.В.,

ГККП «Центр детского творчества»
ГУ «Отдел образования города Текели
Управления образования области жетісу»

Преподаватель по классу фортепиано
с учащимися 2 класса

СУЛЕЙМЕНОВОЙ АЛУА И СУНГАТ БЕГИМАЙ

СТАРИННЫЕ ФРАНЦУЗСКИЕ ТАНЦЫ – КАК СРЕДСТВО ПОЛИФОНИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Цель урока: Показать основные особенности исполнения старинных французских танцев.

Задачи:

1. Обучающая: обучить особенностям исполнения старинных французских танцев.

2. Развивающая: развить навыки исполнения старинных французских танцев.

3. Воспитывающая: воспитать всесторонне-развитого ученика пианиста, владеющего основными навыками исполнения старинных французских танцев.

Тип урока – закрепление материала.

Средства обучения: фортепиано, ноты, портреты композиторов, иллюстрация старинных французских танцев.

Форма обучения: индивидуальная.

Межпредметная связь: музыкальная литература.

План урока:

1. Организационный момент – 1 мин.
2. Гаммы – 5 минут.
3. А. Корелли – Сарабанда (d) - 10 мин.
4. И. С. Бах – Менуэт (d) - 10 мин.
5. И. С. Бах – Полонез (g) - 13 мин.
6. Итог урока – 1 мин.

Ход урока:

I. Организационный момент – (посадка за инструментом, концентрация внимания) .

II. Гаммы: ре, соль - гармонический вид в прямом движении.

Задачи:

А) соблюдение точной аппликатуры.

Б) Добиться ровности звука (обратить внимание на подкладывание 1,3,4 пальцев) .

В) Legato, усиление силы звука в восходящем и нисходящем движении.

Г) Показать технику (беглость пальцев) .

Выявление тех или иных деталей необычайно развивает творческую инициативу и полифоническое мышление ученика:

А) вопросу – ответного соотношения фраз, (, спрашивающим, , -придать звучность чуть более твёрдую, сильную, ,, отвечающим, , - более лёгкую) .

Б) контраст длительностей – отличительная черта Баховского стиля – (более крупные длительности в л. р. – non legato, мелкие – legato) , но всё решает характер музыки. В певучем менуэте ре минор партию нижнего голоса можно играть legato.

В) понимания внутренней жизни отдельных голосов – (игра в ансамбле, на октаву выше или ниже) .

III. А. Корелли – Сарабанда (d).

Полифоническая форма муз-го произведения (полифония-многоголосие, **поле** - много, **фоне** – звук, голос) .

Армандо Корелли (1653-1717г) – итальянский композитор, скрипач, основоположник классической школы игры на скрипке. Творчество композитора было подлинно народным. В его танцевальных жанрах, особенно в жигах его партии, звучат ритмы традиционных плясок Италии. Корелли была присуща строгая сдержанность чувства, ясность, уравновешенность формы и мудрая экономия в средствах и приёмах выразительности.

Сарабанда – старинный испанский трёхдольный медленный танец – род бального танца, который пришёл к французам из Испании. Одним из танцев старинной сюиты (разновидность циклической формы в инструментальной музыке, состоящей из нескольких больших частей, контрастирующих между собой).

Сарабанда **состоит из 2-х периодов**, каждый из которых по 8 тактов. Имеет 2 голоса: пр. р. - певучий верхний голос (легато) , л. р. – нижний (non legato) –

ощущение шага. Танец, как бы **соткан из маленьких мотивов**, которые складываются во фразы. **Каждая фраза** начинается с 1 доли (как первого шага танца) и заканчивается 3-й долей (поклоном) .

Во II периоде – присутствует пунктирный ритм **в 1 предложении, а 2-е предложение** изобилует сложным ритмическим рисунком, в котором встречаются (пунктирный ритм, за лигованный звук и красивое украшение, как изящное движение ножкой) .

IV. Бах – Менуэт (d).

И. С. Бах – немецкий композитор 18 века – основоположник фортепианной музыки, его творчество является вершиной полифонической музыки. Ключом к артистическому исполнению музыки И. С. Баха является осмысленность и певучесть.

Менуэт – (**фр. menuet, от menu** – маленький, незначительный) – старинный, народный французский грациозный танец в размере 3/4, названный так, вследствие своих мелких шажков на низких полупальцах, па меню (**фр. pas menus**) . Родиной его считают Бретань, где его исполняли непосредственно и просто.

Строение: 2 периода – 4 предложения, 2 голоса, темп анданте – не спеша. **Каждое предложение** начинается с четвертной ноты – как бы с первого шага танца, затем следуют восьмые ноты - (передающие лёгкость мелких шажков) , стремящихся снова к 1 доле и далее ощущение изящного поклона (3 доля) . Красиво **чередуются восходящее и нисходящее движение** нот. **Присутствуют скачки**, как элементы танца, а шестнадцатые ноты придают лёгкость. **В нижнем голосе** – половинные ноты сменяются четвертными, что даёт ощущение неспешного шага.

V. И. С. Бах – Полонез (g).

Полонез – это торжественный танец в размере 3/4. Появился он в Польше и даже его название так и переводится, как «польский». Темп этого танца – умеренный) , как правило он исполнялся на балах и выглядел, как торжественное, степенное шествие танцоров. **С первого такта**, который начинается пунктирным ритмом и четвертными нотами, сразу чувствуется торжественный характер танца и степенность шествия танцоров, которое чередуется с изяществом шестнадцатых нот. Также **нижний голос** в л. р. , который представлен в основном четвертными и восьмыми нотами даёт ощущение торжественности и трёхдольного размера. **Далее степенность восьмых**, которые придают торжественность шествия, сменяется шестнадцатыми нотами, (как украшения, некие детали к танцу) .

В заключении – четвертные ноты ещё больше подчёркивают характер танца, но заканчивается танец всё же шестнадцатыми, которые украшают и придают ему элегантность.

VI. Итог урока:

1. Оценить работу учащихся на уроке.
2. Домашнее задание.

Продолжать закреплять полученные навыки в исполнении старинных французских танцев и развивать полифоническое мышление

ОЛЬШАНСКАЯ Т. В

ГККП «Центр детского творчества»
ГУ «Отдел образования города Текели»
Управления образования области жетісу»
Преподаватель по классу скрипки
С учащимся 1-го класса
ШАКЕРЖАН САНЖАР

ПЕРВОНАЧАЛЬНЫЕ НАВЫКИ ИГРЫ НА СКРИПКЕ

Цель урока: Обучить основным приемам игры на скрипке.

Обучающая задача: Овладеть разными штрихами, исполнять пьесы с динамикой звука и правильной постановкой рук.

Развивающая: Развить точное исполнение штрихов в гамме, этюде и пьесах.

Воспитывающая: Воспитать у учащегося чувства прекрасного, любовь к музыке, точное исполнение штрихов на скрипке.

Тип урока: Комбинированный.

Форма урока: Индивидуальная.

Методы: Закрепляющие, изучающие.

Оборудование: Фортепиано, скрипка, ноты, карточки.

План урока

- Организационный момент.
- Работа по карточкам.
- Гамма Соль мажор- с разными штрихами: деташе, легато, мартеле. Трезвучие.
 - А. Комаровский- Этюд №3.
 - К. Калинин- «Тень- тень».
 - Е. Брусиловский- «Гакку».
 - Итог урока.
 - Домашнее задание.

Ход урока

- **Организационный момент.** Настроить инструмент, подготовить ноты.
- **Работа по карточкам:** Проверить ноты I и II октавы.
- **Гамма Соль мажор- II октавы.** Играем штрих деташе- каждую ноту на целый смычок, крепким звуком вверх крещендо, вниз диминуэндо.

Изучение и исполнение гамм является одним из важнейших моментов в овладении техники на инструменте. Исполнение гаммы должно быть направлено на систематическое и последовательное развитие гибкости и легкости, естественности и свободы звукоизвлечения.

Исполняем легато по 4 и 8 нот- на одно движение смычка.

Проверять метроритмическую определенность и устойчивость темпа, плавно соединять переходы со струны на струну.

Добиться чистой интонации и качества звука.

Обратить внимание:

- точное распределение нот на одно движение смычка
 - плавный переход со струны на струну
 - качественный звук
- Штрих мартеле- острый штрих исполняется раздельным движением смычка вверх и вниз.
- атака звука (акцент)
 - быстрое проведение смычка с ослаблением нажима

- остановка (пауза)

Надо помнить: звук должен быть решительным, смелым, сочным и обязательно красивым, без скрипа и скрежета, используя всю ширину смычка.

Играем трезвучие: каждый звук уверенно и решительно.

• А. Комаровский- Этюд №3.

Провести небольшой анализ: сколько знаков? Какая тональность? Какой темп? Какими видами штрихов исполняется этюд?

Приступаем к исполнению этюда. Поставить смычок в середине всей шириной волоса, на равном расстоянии от грифа и подставки. И от колодки крепким, уверенным звуком исполняем до середины этюда. Следить за движением смычка, за качеством и интонацией звука.

При исполнении деташе и легато следим за постановкой рук.

Далее играем по две ноты легато. Следить за точным распределением смычка, слушать интонацию звуков.

При работе над этюдом, уделяется внимание, помимо правильного исполнения штрихов, распределению смычка, точному интонированию.

Домашнее задание: Нужно соединить все такты в единое целое по фразам и предложениям, стараясь точно выполнять штрихи и соблюдать распределение смычка.

• **К. Калинин «Тень-тень»**

Тень, тень, потень,
Выше города плетень,
Сели звери под плетень,
Похвалялись весь день.

Довольно скоро Виктор Калинин

Анализ пьесы: разобрать знаки, штрихи, темп, динамика звука.

Мажор или минор? Можно рассказать, что это песенка веселая. Представить, как звери в жаркий день, сели «под плетень»,

«похвалялись весь день».

Исполняется пьеса в быстром темпе. Начало пьесы играется тихо (пиано), маленьким смычком.

Напоминаю ученику, что при исполнении короткого деташи в нижней половине смычка, нужно **активировать** кистевые движения, локоть находится в подвешенном состоянии.

Вторая часть пьесы исполняется широким штрихом деташи (форте). Локоть правой руки, **фиксируется**, кисть свободна, движения вверх и вниз. Четверти исполнять целым смычком, восьмые ноты на пол-смычка.

Играем пьесу по нотам, вспоминая каждую деталь исполнения. Затем исполняем пьесу с аккомпанементом наизусть с динамическими оттенками.

Домашнее задание: играть без ошибок, в темпе, с динамическими оттенками.

• **Е. Брусиловский Гакку**

Анализ пьесы: какая тональность, ключевые знаки, темп, какими видами штрихов исполняется пьеса, кто написал пьесу?

Переходим к исполнению пьесы по фразам, обратить внимание на перемену размеров, 5/4, 6/4, 3/4. Чередование восьмых и четвертных нот. Восьмые исполняются то в нижней половине смычка, то в верхней половине смычка.

Напоминаю ученику, что при исполнении короткого деташи в нижней половине смычка, нужны активные кистевые движения, локоть должен быть подвешен, что позволит извлекать плотный качественный звук. Причем, при смене направления смычка у колодки, опора руки максимально переносится в сторону мизинца и безымянного пальца. В содружестве с ними действует большой палец, позволяя кисти быть подвижной и гибкой. Локоть активно разгибается.

Вторая часть пьесы исполняется штрихом мартеле. В гамме уже прорабатывался этот штрих, стоит лишь напомнить, как правильно исполнялся этот штрих, какие основные задачи надо помнить.

- атака звука
- быстрое проведение смычка с ослаблением нажима.
- остановка (пауза).

При исполнении пьесы целесообразно выделять динамические оттенки.

Итог урока: Педагог хвалит учащегося за сформированные хорошие навыки исполнения штрихов, что с поставленными перед ним задачами, он успешно справился. Поясняет, что необходимо продолжить работу над навыками качественного звукоизвлечения, слухового контроля, чистого интонирования.

Домашнее задание: При работе над штрихами следить за постановкой игрового аппарата, особенно – на смычке. Играть

плотным звуком, не забывать контролировать частоту интонирования. Работать над текстом по фразам, добиваясь правильного распределения смычка.

ТОЛЕУБЕКОВА ГУЛЬШАТ СОВЕТОВНА,

«Кенен Әзірбаев атындағы

№15 орта мектебі»КММ

бастауыш сынып мұғалімі

Алматы облысы, Іле ауданы, Боралдай кенті

**МАТЕМАТИКАНЫ ОҚИТУДЫҢ ЖАҢА ЖҮЙЕСІНДЕГІ МӘТІНДІК
ЕСЕПТІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ**

Қазіргі білім саласында болып жатқан өзгерістердің басты мақсаты – ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетанымы қалыптасқан, кез елген іске икемді тұлға даярлау. Бүгінгі талап оқушыға білім берумен бірге білікті түрде қолдана алуына, оны дағдыға жеткізіп қана қоймай, баланың ақыл-ойын, қабілетін дамытуға, әрекет нәтижесінде белгілі тұжырым жасай алуға негізделеді. Сондықтан да оқушыларды математикалық есептерді шығаруға үйрету, оларды түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдануға дағдыландыру сапалы түрде жүргізілген практикалық сабақтардың маңызы зор. Берілген тапсырманы түсініп оқып, белгілі - белгісіз жағдайларды анықтап алу, есептің сұрағы мен шартын зерделеп, өзінің іс-әрекетін жоспарлап барып, іске кірісуге үйрету сабақта көп уақыт талап етері сөзсіз. Бағдарламамды сабақтан тыс, оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған қосымша факультативтік курс ретінде ұсынып отырмын. Қазір ғылым мен техниканың қарыштап дамыған заманында математика ең қажетті пәнге айналды. Математика -

ғылымдар атасы. Өйткені математикасыз ешбір пәнді игеру мүмкін емес. Математиканы әрбір азамат жақсы білуге тиіс. Бұл - өмір талабы. Математика адамның күш – жігерін шыңдап, табандылыққа тәрбиелейді. Математиканы жақсы игерген адам болашақта барлық істе жеңіс биігінен көріне алады. Оқушылардың тиянақты білім алуын мақсат ете отырып, білімдерін толықтыру, жаңа білім алу тәсілдерімен жанжақты құралдандыру, алған білімдерін теориялық және практикалық мәселелерді шешуге қолдана білу, ақыл-ой белсенділігін дамыту. Оқушыларды математикалық-логикалық бағыттағы есептерді шешуге үйрету, ғылыми көзқарасын мен белсенділігін, өз бетінше білім алу дағдысын қалыптастыру, математикалық білім деңгейін арттыру. Бағдарламаның басты мақсаты: Оқушылардың ауызша есептеу қабілетін арттырып, тез есептеу жолдарын үйрету және логикалық ойлау қабілетін дамыту, мәтіндік есептерді шешу дағдыларын қалыптастыру және ойындар ойнау арқылы пәнге қызығушылығын арттыру.

КИЗАТОВА ГУЛЬНАР ЖЕКСЕНГАЛИЕВНА,

Атырау облысы Білім беру басқармасының Атырау қаласы білім бөлімінің

№ 13 "Балапан" бөбекжай-бақшасы коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны

Музыка пән мұғалімі

ӘДЕМІ КӨБЕЛЕК**Мақсаты:****БМ:** Балаларды көбелекпен таныстыру, білімдерін кеңейту.**ДМ:** Көркем-ойындық бейнелерге сай қимылдарға еліктеу. Әуенді есту, сезіну, ән айту қабілеттерін дамыту. Өнді бірге бастап, бірге аяқтап айтуды қалыптастыру.**ТМ:** Табиғатты қорғауға тәрбиелеу.**Билингвистік компонент:** гүлдер-цветы, көбелек-бабочка**Көрнекілігі мен құралдары:** "Әдемі көбелек" слайды, себетке салынған гүлдер, ойын атрибуттары, ұнтаспа, баян аспабы.

Оқу іс-әрекетінің кезеңдері	Музыка жетекшісінің іс-әрекеті	Балалардың іс-әрекеті
Мотивациялық-қозғаушылық	Балаларды көңілді әуенімен қарсы алып, амандасу. -Сә-ле-мет-сің-дер-ме, ба-ла-лар! (до-ре-ми-фа-соль-соль-ля-ля-соль) Балалар "Гүлдермен би" (Т. Вилькорейская) биді қайталап билейік. Әуен ырғағын тыңдап, жеңіл, еркін қимылдауларын қадағалау. Кәне балалар тұрмайық, Гүлдерді тез жинайық! -деп гүлдерді себетке жинап салуды ұсыну.	Балалар музыка әуеніне ілесіп залға гүлдермен кіреді, амандасады. -Сә - ле - мет - сіз - бе! (фа-фа-ми-ре-до) Балалар көрсеткен би қимылдарын қайталап, әдемі билейді. Көңілді жүгіре басып гүлдерді себетке салуға талпынады.
	-Балалар, қараңдаршы, қандай әдемі көбелек!	Балалар көбелекті көріп, қуанады.

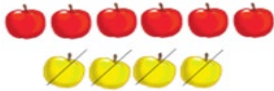
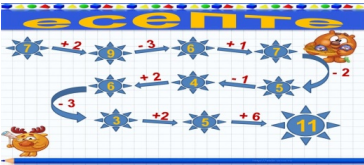
Ұйымдастырушылық-ізденістік	-Балалар енді көбелек түрлерін слайд арқылы тамашалайық. Көбелектер көктемде, гүлдер ашылмай тұрып оянады. Көбелектің денесі, басы, мұрты, қанаты болады. Көбелектер гүлді жақсы көреді, олар гүлдің шырынымен қоректенеді. Себетті залдың ортасына қойып, көбелекті ұшырып әкеліп, гүлге қондыру. Көбелекті гүлге қондырдық, енді музыка тыңдайық. Музыка тыңдау: Л. Бетховен "Весело-грустно" Балалар, біздің көңіл-күй сияқты, көбелектің көңіл-күйі әртүрлі болады. Олар да көңілді, көңілсіз болады. Осы көңіл күйді музыка арқылы тыңдап көрейік.	Көбелекке жақындап, қызықтайды. Қанаттарын ұстап көруге талпынады. Балалар көңілді, көңілсіз әуеннің арасындағы айырмашылықты ажырата тыңдауға тырысады.
	Балаларға тыныс алу жаттығу жасауды ұсыну. (Мұрнымызбен терең дем алайық, аузымызбен демді жәймен үрлеп шығарайық) Дауыс жаттығуы: «До, ре, ми» жаттығуын айтып, дауыстарын жаттықтыру. Ән айту: «Көбелек» (Әні М. Әубәкіров, сөзі Ж. Смаков) әнін орындап беру. Балаларға алдымен әннің сөзін қайталатып, әуенге қосып үйрету. Келесі кезекте балаларға көбелек атрибуттары кигізіледі. -Көбелек қалай ұшады? -деп сұрап, балаларға еркін қимылдауға мүмкіндік беру. Әуенді қимылды би: "Көбелек" биін билеуге шақыру. Биді жеңіл, денені еркін ұстап, аяқтың ұшымен қалқып, ұшып, билеуін қадағалау. Музыкалық қимылды ойын: "Гүлге қонды көбелек" ойынына шақыру. Балаларды ырғақпен жеңіл жүгіреді. Әуен тоқтаған кезде гүлдерге қону қажеттігін түсіндіру. Балалардың қызығушылығын арттыру үшін, екінші рет қайталанғанда өз еріктерімен ойнауға мүмкіндік беру.	Балалар дауыстарын жаттықтырады. Әннің мәтінін жаттап, әуенмен айтуға тырысады. Балалар көңілдене қолдарын екі жаққа созып, көбелек қанаттарын көрсетіп жеңіл жүгіреді, айналады. Балалар би қимылын қайталап, бірге жасауға талпынады. Балалар әуенмен ілесе жеңіл жүгіреді. Әуен тоқтағанда балалар гүлге қонады. Балалар көңілді, еркін қимылдап, шаттанады.
Рефлексиялық-түзетушілік	-Сендер жақсы ән айтып, билеп бердіңдер, -деп балаларды мақтап, қоштасу. Залдан әуен ырғағымен көбелектер болып ұшып шығуды ұсыну.	Қабілеттеріне қарай жауап беруге талпынады. Балалар қоштасып, ұшып шығып кетеді.

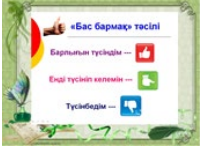
Күтілетін нәтиже: Біледі: әуенді тыңдай білу, қимыл-қозғалысты көппен бірге, ырғақты сезіне жасау. Игереді: музыканы сезіне тыңдауды, әнді нақышына келтіре айтуды, ойын шартын ретімен орындауды. Менгереді: көркем-ойындық бейнені сезіну, көбелек болып ұшу, қону, әуенмен ілесе жеңіл қимылдауды.

СЕМБАЕВА АЙНУР АЙГАЛИЕВНА,
Павлодар облысының білім беру басқармасы,
Екібастұз қаласы білім беру бөлімінің «Қаныш Сәтбаев
атындағы жалпы орта білім беру мектебі»КММ-нің
Бастауыш сынып пәнінің мұғалімі

10 САНЫ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	1.1.1.2** біртаңбалы сандарды және 10 санын оқу, жазу және салыстыру; 1.3.3.1 сан сәулесінде белгіленген нүктелердің бір-біріне қатысты орналасуын анықтау.			
Сабақтың мақсаты	10 санымен танысады			
Құндылықтар	Талап: ізденімпаз, жасампаз тұлға Білуге, жаңаны тануға құштар болу			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут	Сабаққа дайындық жасау Психологиялық ахуалды жақсарту «Ия, жоқ» әдісі. 1. Бір аптада жеті күн бар. + 2. 7мен 2-нің қосындысы сегізге тең. – 3. Қоянның екі құлағы бар. + 4. 2 мен 2-нің қосындысы беске тең. – 5. Үшбұрыштың екі бұрышы бар. – 6. Оқу жылы қыргүйектен басталады. + 7. Алтыбұрыштың алты бұрышы бар. +	Ойын ойнайды	Мақтап, мадақтап отыру	суреттер Суреттер
Өткенді пысықтау 5 минут	Өткенді пысықтау Ойын ойнату	Құлыпнайды тереді	Дескриптор: 9 санының құрамын біледі Олармен амалдар орындай алады	оқулық
Сабақтың ортасы 20 минут	Тақырыпты ашу Сандық сәуледе 10 санының орнын көрсету 10санын қалай алғанымызды түсіндіріп бере аласыңба? Мұны карточкамен мысал түрінде көрсет. Төрт мысал құрастыр (қосуға 2 мысал және азайтуға 2 мысал) . Осыған дейін оқып-үйренген сандардан 10 санының айырмашылығы неде? (Оны жазу үшін екі цифрды пайдаланды) . –Бұл сан – екітаңбалы, ал 0–9 сандары – біртаңбалы сандар. –Олар неге бұлай аталады? (Оларды жазу үшін бір цифр пайдаланылды) . Цифр – санды жазуға арналған таңба. Жаңа тақырып	9 санының құрамын табады Жаңа санмен танысады	Дескриптор: 10 санының сандық сәуледегі орнын тапты 10 саны-екі таңбалы сан екенін білді	оқулық

Сергіту сәті 2 минут Сабақты қорыту 6 минут	Дәптердегі №1 тапсырманы орындау ұсынылады. 10 цифр қалай жазылатынын анықтап қара (баспа негіздегі дәптердегі жазу). «Он» санын жазу үшін бізге таныс екі цифрды пайдаланылады: 1 және 0. Мұғалім 10 цифрын тақтада жазып көрсетеді. Оқулықтағы №1 тапсырма Оқулықтағы суретке қара. Сөреде неше зат бар және 10-ға нешеуі жетпейтінін жаз. Бұл – сыныптағы сөре. Онда мектеп құрал жабдықтары жиналған. Қара, не көрдің? –Сөреде неше қайшы бар? (2) –Олардың 10 болуы үшін неше қайшы қосу қажет? –10 – бұл 2 және неше? –Сөреде неше сызғыш бар? (1) –Олардың саны 10 болу үшін неше сызғыш қосу қажет? (9) . –10 – бұл 1 және неше? №2 тапсырманы Үлгіге қарап отырып, өз мысалдарын ұсынады және жазады. $3+7=10$ $7+3=10$ $10 - 3=7$ $10 - 7=3$ №3 тапсырма «Сәйкестендір» әдісі. Барлығы неше алма? (10) Неше алманы жеп қойды? (4) Неше алма қалды? (6) $10 - 4=6$ №4 тапсырма Тізбек бойынша есепте. $10 - 1 + 1 + 0 - 3 = 7$ ЕҚБ Есепте 	Дәптерде 10 цифрын жазуды орындайды. Оқушылар сөредегі әрбір заттың санын анықтайды. Олардың әрқайсысы 10 болуы үшін неше заттан қою керектігін анықтайды. Өз мысалдарын дәптерге және тақтаға жазады Жаттығулар жасайды Оқулықтағы №3 тапсырманы жұппен ауызша орындауға болады. Жазбаларды сәйкес келетін суретпен біріктіреді Оқулықтағы №4 зерттеушілік тапсырманы орындайды Жеке жұмыстар орындайды	10 санын көркем жазу емлесін сақтай отырып жазды 10 санымен амалдар орындады Дескриптор: Заттарды санауды біледі Олардың санын 10-ға дейін толықтырды Дескриптор: Берілген сандар үштігі бойынша мысалдар құрастырды. Өз мысалдарын келтіре алды Дескриптор: Сәйкестендіру жасады Сандарды ажырата алады Дескриптор: Тізбекпен орындай алды	Жұмыс дәптері Оқулық Заттар Суреттер Суреттер
---	--	--	--	--

Қосымша тапсырма 2 минут Кері байланыс 5 минут	ЕБҚ Ретімен орнаастыр ҚЖ: Сандарды салыстыр. $\geq$, $=$, $\leq$ белгілерін қой. 10*9 2*10 10*5 10*10 4*10 0-10 10*6 7*10 10*8 3*10 	Сандарды салыстырады Кері байланыс жасайды	Сандармен амалдар орындайды Жарайсың! Сен мықты оқушысың! Дескриптор: Сандарды салыстыруды меңгерді Сандар құрамын білді «Нысана» әдісі	Қималар Қима парақтар Таратпа парақтар Стикерлер
--	---	--	--	--

КУЛЬМУХАМЕТОВА ГУЛЬНУР ЖУНУСОВНА,
«М. Мақатаев атындағы № 74 мектеп гимназия» ШЖҚ МКК
Тарих пәні мұғалімі
Астана қаласы

ҚАЗАҚ ЕЛІНІҢ БАТЫРЛАРЫ

Бағыты. Қазақ елінің батырлары дегеніміз - белгілі бір даралыққа ие адамдар, олар кез-келген жағынан басқалардан ерекшеленеді. Қазақстанның тарихында тек оң сипаттағы ғана емес, сонымен бірге жағымсыз тарихи тұлғалар да болған. Қазіргі таңда тарих пәні кез келген адамның қоғамда алатын орнын сипаттайтын тұтас көзқарасты қалыптастыратын ғылым саласы ретінде қарастырылады. Яғни, тұлғаларды тарихтың, тарихи оқиғалардың субъектісі ретінде қарастырады, оның қоғамдағы орнын анықтайды.

Білім алушылар мемлекеттік бағдарлама бойынша Қазақстан тарихы курсына көрнекті мемлекет және саяси қайраткерлердің, бұқара көсемдерінің және талантты қолбасшылардың, ғалымдар мен мәдениет қайраткерлерінің жүздеген есімдерімен танысады. Екінші жағынан, білім алушылардың дәл осы жасөспірім шағында өзге адамдар мен тұлғаларға деген қызығушылықтары артады, олардың әрекеттерін түсінуге және бағалауға деген ішкі ұмтылысы пайда болады. Осылайша, Қазақстан тарихы курсының материалы да, оқушылардың жас ерекшеліктері де тарихи тұлғалар туралы білім қалыптастыру мәселесін шешуге бірқатар оң мүмкіндіктер ашады. Яғни, қазір 9 сынып оқушыларының жас ерекшелігі оларға тарихи тұлғалар туралы тың білім беруге мүмкіндік береді, бұл жаста білім алушылар түрлі есімдерді де, олардың атымен байланысты тарихи оқиғаларды да түсінуге, есте сақтауға қабілетті болады.

Бұл авторлық бағдарлама оқу жоспарының вариативті бөлігінің оқу бағдарламалары және элективті курстарды әзірлеу және әдістемелік қамтамасыз ету

барысында барлық деңгейдегі мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарды басшылыққа ала отырып, «Оқу жоспарының вариативті бөлігінің оқу бағдарламалары мен элективті курстарды сараптамадан өткізу және оларды жаңартылған білім беру мазмұны аясында әдістемелік қамтамасыз ету» туралы ереже ҚР-ң 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-ІІІ «Білім туралы» Заңына (06.05.2020 жылы енгізілген толықтырулар мен өзгертулер негізінде) сәйкес әзірленді.

Бұл бағдарлама 9 сынып оқушыларының арналған және 34 сағаттық сабақты қамтиды. Бір семестрге жүргізу жоспарланған.

Жалпы білім беретін орта мектептегі оқушыларға оқу үрдісінде алған тарихи тұлғалар туралы теориялық білімдерін практикада пайдалануға, оларды теориялық тұрғыдан ой елегінен өткізуге, өз түсінігі мен қабілетіне сенімін арттыруға, шығармашылық ізденіс іскерлігін жетілдіруге көмектеседі. Яғни ұлт - азаттық қозғалыс батырлары туралы тарихи мағлұматтарды жинақтау аймақтық өлкетану жұмыстары негізіндегі оқушылардың тарихи, географиялық, отансүйгіштік сана-сезімін оятуға жағдай туғызатын өлкеміз өңіріндегі тарихи жәдігерлер мен тарихи тұлғалар туралы өз бетінше ғылыми зерттеулер жүргізіп, әдебиеттерді талдап, оқуға дағдыландырады.

Орта мектептің жаратылыстану, гуманитарлық пәндерінің оқу бағдарламасына енгізілген ұлт - азаттық күрес батырларының қаһармандық бейнесі негізіндегі отансүйгіштік тәрбиеге лайықталған тақырыптар оқушылардың бағдарламалық білім мазмұнын тереңдетіп, теориялық білімдерін кеңейтіп,

қазақстандық патриотизм туралы түсінігін қалыптастырып, танымдық және өзін-өзі тәрбиелеу белсенділігін жетілдіреді.

Мектептегі тәрбие жұмысына тиімді ендірілген қазақ батырларының қаһармандық бейнесі негізіндегі тәрбие жұмысының түрлері мен формалары (сынып сағаттары, топсеруендер, кездесулер, пікірсайыстар, т. б.) оқушылардың оқу үрдісіндегі теориялық білімдерін практика жүзінде іске асыруға, шығармашылық ізденіс іскерлігін жетілдіруге көмектеседі.

Бүгінгі күні мектеп оқушыларында ұлт-азаттық күрес батырларының қаһармандық бейнесі арқылы отансүйгіштік қасиетін қалыптастыру мәселесінің шешімін табуда мынадай проблемаларға тоқталған жөн:

- Жалпы білім беретін орта мектептің оқу-тәрбие үрдісінде қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы оқушыларға отансүйгіштік қасиеттерді қалыптастыруда "Қазақстандық патриотизм" принциптерін ескеру қажет;

- Оқу-тәрбие үрдісінде отансүйгіштік тәрбие беру мәселесін үздіксіз жүргізу;

- Жалпы білім беретін орта мектептің оқушыларына қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы отансүйгіштік тәрбие беру материалдарын жүйелі, кешенді енгізген жөн.

Мектеп бағдарламасына "қазақ елінің тарихи тұлғалары" деген пән енгізу керек. Сонда кешегі буын мен бүгінгі буынның арасында сабақтастық болады, бірін-бірі дамытады. Өткенді саралай отырып, жастар қабылдайтынын қабылдайды, үйренетінін үйренеді. Тұлғаны тану деген – шын мәнісінде ұлтты тану деген сөз.

Курстың мақсаты:

Білімділік: қазақ халқының ұлт-азаттық қозғалыстарының тарихы мен зерттелуі, Қазақстан тарихында алатын орны туралы, ұлт-азаттық қозғалысының жетекшілері мен батырларының ерлігі туралы қосымша әдебиеттер негізінде тиянақты білім

беру. Оқушылар бойында ұлт-азаттық қозғалыстар жетекшілері мен батырларының өмірі мен ерліктерін танып білу, қосымша деректермен толықтыру, оларға баға беру арқылы Отан тарихына деген қызығушылықтарны арттыру.

Оқушыларды патриотизмге, ұлтжандылыққа, адалдыққа, ізгілікке, адамгершілікке тәрбиелеу. Тарихи тұлғаларға құрмет сезімін ояту. Қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы оқушыларды отансүйгіштікке тәрбиелеу.

Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтижелер:

- Ұлт-азаттық қозғалыстар жетекшілері мен батырларының ерліктері туралы терең түсінік қалыптасады;

- Тарихи деректермен жұмыс жүргізуге дағдыланады;

- Тарихи тұлғалар мен саяси оқиғалар мәнін салыстырып, баға бере алады;

- Өз білімдерін пікірталас, дискуссия, диспут кездерінде қолдана алады;

- Қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар мамандықтарын таңдаған оқушылар қосымша білім, бағыт алады;

Оқушылардың білім мен біліктіліктігі және дағдыларына қойылатын талаптар:

- Тарихи оқиғалардың мен-жайы, мерзімі, оның кейіпкерлерінің аты-жөнін білуі;

- Карта және хронологиялық кестеден қажетті мағлұматтарды ала білуі;

- Тарихи тұлғалардың тарихи жағдайлардағы іс-әрекетіне баға бере білуі;

- Саяси, әскери, мәдени, территориялық, әлеуметтік, экономикалық құбылыстардың себептері мен салдарына зерттеу жүргізе білуі;

- Ұлт-азаттық қозғалыс туралы деректерді көркем, саяси әдебиеттер мен бұқаралық ақпарат құралдарынан таба білуі;

- Тапсырмалар бойынша баяндама, жоба қорғау және хабарламалар дайындай білуі қажет

АЙТБАЕВА ЖАНАТ СЕРАЛИЕВНА,

«КМКҚ “Әсем2” бөбекжай бақшасы.

Тәрбиеші

Атырау облысы, Жылыой ауданы, Құлсары қаласы

«ТӘУЕЛСІЗ ЕЛІМ-ТІРЕГІМ!»

Ортаңғы «Тамшылар» тобы

Тәрбиеші: Айтбаева Ж. С

Тақырыбы: «Тәуелсіз елім- тірегім!»

Мақсаты: Балаларды Отанды сүйуге, Қазақстан Республикасының рәміздерін қастерлеуге, туған жерге деген сүйіспеншілігін арттыруға тәрбиелеу. Боздақтарға тәу ету. Бүлдіршіндердің тілдік, сөздік қорын байыту. Мақал-мәтел, тақпақтар арқылы ой-өрісін кеңейту, сөздік қорларын молайтып, тілдерінің дамуына ықпал ету.

Көрнекіліктер: ҚР Рәміздерінің суреттері, Елбасымыз Қ.К Тоқаев суреті, Желтоқсан оқиғасының құрбандары Л.Асанова мен Қ.Рысқұлбековтың суреттері мен арнау жыр-шумақтары.

Бүгінгі ұйымдастырылған іс шарамызды Қазақстан Республикасының гимнмен бастайық.

ҚР Гимн орындалады.

Сұрақ-жауап: Жыл ерекшеліктері:

-Балалар, қазір жылдың қай мезгілі?

Қыс

-Қыс мезгілінде неше ай бар?

3 ай бар

-Қыс айларын атайық?

Желтоқсан, Қаңтар, Ақпан

-Қыс мезгілінде ауа-райы қандай болады?

Салқын, боран, аяз

-Үстімізге қандай киім киеміз?

Жылы киім киеміз

-Қандай ойындар ойнаймыз?

Сырғанақ тебеміз, аққала жасаймыз

Жарайсыңдар балалар!

Біз аспаны ашық, сәулелі, кең, байтақ елде тұрамыз. Ол ел – Қазақстан

Біздің еліміз қалай аталады?

-Тәуелсіз Қазақстан Республикасы

-Дұрыс, еліміз, Отанымыз, жеріміз Тәуелсіз Қазақстан Республикасы деп аталады екен. Біздің тәуелсіздік алғанымызға биыл 32 жыл толып жатыр. Осы 32 жыл ішінде біздің еліміз Қазақстан көптеген жетістіктерге жетті. Күні бүгінде Қазақстан Республикасын бүкіл әлем мойындады. Әр адамның өз Отаны, атажұрты, мекені, қонысы болады екен. Ал, біздің Отанымыз Қазақстан деп аталады екен.

Балалар Отан туралы қандай тақпақтар білесіңдер?

1.Бибісара

Он алтыншы желтоқсан,

Тәуелсіздік алған күн.

Мерекеге ел тосқан,

Атам менен барғанмын.

2.Бакыт

Аралаймын алаңды

Тәуелсіздік күні мен

Батыр Қайрат ағамның

Суретіне үңілем.

3. Айсұлтан

Тәуелсіздік мақтанышым

Бізге бакыт сыйлаған

Бейбіт күнде мен тынышпын

Әрбір тауым нұр маған

4.Айсезім

Мерекеге шығады

Бүкіл халық біліп қой

Отандастар ұғады

Тәуелсіздік ұлық той.

5.Арайлым

Тәуелсіздік таңы атты.

Барлық әлем жаңарып,

Осы тұрған халқыма

Бейбітшілік орнады.

-Елімізді басқарып отырған елбасымыз кім?

-Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев

-Дұрыс айтасыңдар.

Желтоқсан айында тәуелсіздік күні мерекесі екен.

-Қазақстан Республикасының рәміздеріне не жатады ?

-Ту, елтаңба, гимн.

-Тудың түсі қандай? Туда ненің белгісі бар?

-Тудың түсі көк, шетінде ою-өрнек, ортасында күн және қыран құс.

-Ел таңбамызда ненің бейнесі бар ?

-Елтаңба алтын және көгілдір түсті. Әлемнің тұтастығын, ошақтың амандығын білдіреді. Тұлпар биік арманның қайраттың нышаны. Жұлдыз – жұлдызымыз жарық болсын дегенді білдіреді.

Дидактикалық ойын; Туды, бүркітті, күнді, бәйтеректі құрастыру.

Сергіту сәті: Балалар биі « Тумен би»

Балалар бүгінгі іс шара сіздерге ұнады ма?

-Ия ұнады.

-Рәміздерді еске түсірейік

-Ту, елтаңба, гимн

-Тәуелсіздікке неше жыл толды?

-Тәуелсіздігімізге 32 жыл

Сонымен, біздің бүгінгі іс шарамыз аяқталды.

**БАЛМАКАНОВА ЖАНЫЛСЫН АЙЖАРЫҚҚЫЗЫ,
АЛИМЖАНОВА ГУЛЗИЯ ТАУБАЕВНА
№51 «Жарқын бала» бөбекжай балабақшасы
Тәрбиешілер
Ақтөбе облысы**

«БАЛАБАҚША – ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМНІҢ АЛҒАШҚЫ БАСПАЛДАҒЫ»

«Ойын баланың алдынан өмір
есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін дамытады
ойынсыз ақыл - ойдың қалыптасуы мүмкін емес».

В. А. Сухомлинский

Білім беру балабақша табалдырығынан басталады десек ешқашан қателеспейміз. Барлық білімнің бастауыш-балабақша. Мектепке дейінгі мекемелерде тәрбие мен білім саласы заманауи педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымның біріне айналды. Егемен еліміздің ертеңіне өз үлесімізді қосқымыз келсе, балабақшадан бастау алып, бала бойына танымдық қабілет дарыту міндетіміз. Адам бойында ең тамаша қасиеттер балалық шағынан қалыптасады. Ұрпағым өнегелі, жақсы азамат болып өсіп жетілсін десек, ең алдымен бесігінді түзе – деген ұлы жазушы Мұхтар Әуезовтың сөзі тегін емес. Тірбиенің әліппесі баланың белі бесіктен шықпай жатып ана сүтімен сіңіріліп, ұлттық өнегенің ең асыл, ең нәрлі қасиеттері сол сәби шақтарынан-ақ үлгі етіп тартыла басталуы керек. Балабақшада берілген тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы әрі жан – жақты тәрбиемен дамыту ісінің түпкі негізін қалайтын орын. Балабақша – білім мен ортаға биімделудің тірегі, бастамасы десек, ал тәрбиеші – сол балабақшаның жүрегі, яғни олардың қолында баланың тағдыры тұрады. Біздің мамандығымыздың қыры да, сыры да сол – күн сайын көз алдымызда өсіп, дамып келе жатқан жас ұрпақпен жұмыс істеу. Өмірге келген әрбір нәресте отбасында ата-анасынан бастап барлық туған туыстардың махаббаты мен жылулық шапағатына бөленіп өседі. Әр отбасында тәлім – тәрбие алып 2 жасқа толғанда ата-аналар жүректерінің бір-бөлшегін сеніп толықтай бір күнге балабақша әкеліп тапсырады. Сол орайда ананың орнына ана бола білетін ол-балабақша тәрбиешісі. Балабақша баланың өмірге аттаған алғашқы қадамы. Басқан алғашқы қадамынан баланың болашағы қаланады. Әрбір кішкентай ғана бүлдіршінді өмірге енді аяқ басқан сәтте көңілінің кілтін тауып, олардың тұлға болып қалыптасады. Өйткені бұл мамандық иелерінің мойнына, ешнәрседен хабары жоқ, мыңдаған тарыдай ғана бүлдіршіндердің бойына білім нәрін сеуіп, тәрбие ұрығын егіп, таудай азамат етіп шығару міндеті жүктелген. Баланың дамуының іргетасы қаланып, тұлғаның «Мені» қаланатын кезеңі – балабақшада. Ары қарай өмірдің өсу сатысында білім мен тәрбие ұйымдарында қалыптасқан бір ізділік жүйе арқылы өз көзқарастарын қалыптастырып, «Мені»-танылып, жеке тұлға ретінде қоршаған ортада өз орындарын табады. Отбасында еркелеп, өз дегенін, қалауын орындатып қоятын ерке балалар да жоқ емес. Бір үйдің кенжесі, бірі тұла бойы тұңғышы. Бірақ, балаларға бірдей тәрбие беріп, бірыңғай тәртіпке баулитын орта-тағы да балабақша. Бақшадағы оқу қызметері бес сала бойынша іске асып барлығы ойын

түрінде балалар бойына білім нәрін сусындатады. Тілін дамытып ортаға биімдеп қарым-қатынасқа икемдейді, Қарапайым математикалық ұғымдарын қалыптастыру арқылы оң мен солын, ұзын қысқа үлкен кішісін ажыратуға, жапсыру, мүсіндеу, суретсалу арқылы шығармашылығы дамып, түрлі ойындар арқылы әлеуметтік ортаға бейімдейді, қоршаған ортада табиғат құбылыстарымен жақынырақ танысады. Өздері түрлі рөлдерді сомдай отырып, салмақтауды үйренеді, сонымен бірге шынығып, салауатты өмір салтын ұстап өсуі жолында да берілетін осы балабақша жұмысының еңбегі ұшан теңіз. Тәрбиеші балаларға білім беру үшін баланың іс-әрекеті ойын арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттырып, көздеген мақсатқа жеткізуші. Қиыны мен жеңілі, қызығы мен қуанышы мол болған еңбек жолындағы педагогикалық ұстанымым - үнемі жаңалыққа ұмтылып, алдыңғы қатардан көріну және әр баланың бойынан жақсылық тауып, бұлақтың көзін ашу арқылы биік мақсаттарға жетелеу. Бақшаны-бала бағбандарының мекені деп тани отырып, балабақшаны-болашақтың қақпасына деп білуіміз керек.

Қорытындылай келе, балабақша – баланың жүйелі түрде білім – тәрбие алатын ең алғашқы қоғамдық ошағы. Балабақшаның балаға беретін тәлім – тәрбиесінің қаншалықты мықты болуы, сол балабақшада қызмет ететін педагогикалық ұжымға, нақтырақ айтар болсақ, ұстазға байланысты. Баланын болашаққа қадам алып, жан-жағымен, қоршаған ортасымен танысып, ең бірінші білім, тәрбиемен сусындайтын орны – балабақша. Сондықтан тәрбиешілер бүгінгі күннің жаңалығынан сырт қалмай, үнемі ізденіс үстінде жүру керек. «Мұғалімнің ең жауапты міндет орындайды – ол адамды қалыптастырады. » М. И. Калинин, міне, біздің міндетіміз айқын. Олай болса заман талабынан қалмай, заманауи болашақ жастарымызды тәрбиелейік. Балабақша баланы ең алдымен тәртіпке, жауапкершілікке үйретеді. Бала тәрбиесі бесіктен басталады. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы тәрбиені ұштастыра отырып, әрі қарай жақсы жолға түсуіне себепкер болады. Қазіргі заманда әр отбасында дүниеге келген сәбиді, өсіп жатқан буынды өзінің ана тілімен сөйлету-ұлттық қасиетіміздің дамуының бірден бір жолы. Мектепке дейінгі тәрбие саласында ұлттық тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі-халқымыздың ежелден келе жатқан салт-дәстүрлерін ана тілінде түрлендіріп, сол арқылы баланың тілін дамыту. Әрбір бөбектің өз ана тілінде тілі шығып, осы тілде ойлау қабілетінің дамуы-ұлттық мінез-құлықтың қалыптасу жолы. Ана тілінің қадір-қасиетін жастайынан түсініп өскен баланың жақсылыққа жаны құмар, таза, пәк, инабатты, биязы болып өсетініне өмір тәжірибесі куә. Токсан ауыз сөздің тобықтай түйіні «Ағаш түзу өсу үшін

оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан, алдымызға келген әр бір бүлдіршінге

балабақшадан бастап тәлім-тәрбие беріп ұлтжандылыққа тәрбиелейік.

ШУЙНШАЛИНА АЙНАМКОЗ КАПАНОВНА,
«Ушкатинский комплекс школа- ясли- детский сад» Методист
Актобе область,
Айтекебийский район,
село Ушкатты

ПРАЗДНИК « НАУРЫЗ МЕЙРАМЫ»

Наурыз мейрамы — праздник весеннего обновления в Казахстане. Наурыз - начало нового года, совпадает с днем весеннего равноденствия.

Для казахов этот праздник является символом весеннего обновления, торжества любви, плодородия и дружбы. С приходом праздника казахи одеваются в праздничные одежды, ходят, друг к другу в гости и обмениваются поздравлениями и пожеланиями благополучия в наступающем году. На нашу казахстанскую землю пришел весенний праздник Наурыз.

14марта по 20 марта 2024 года проводилось неделя детского сада «Наурыз мейрамы».

<https://www.instagram.com/reel/C4-F5cwNO5c/?igsh=MWViZjRudTh2anZ4cw==> <https://www.instagram.com/p/C4-MB4nN288/?igsh=MTFuZDNndzV1Nno1aw==>

В детском саду была организована выставка для родителей "Шебер шашу".

Мы стремились познакомить наших детей с мировоззрением и ценностями Великой степи и взглянуть на наши корни.

Организовали праздничную программу для детей «Наурыз мейрамы», составленной Шуйншалиной А. К. и Бактыбаевой А. Ж. Мероприятие предусматривало ознакомление детей с национальным колоритом казахской

культуры по средствам игр: «Қанталапай », «Перетени канат», «Юрта», «Ою жинау», танцев: «Қамажай», песен и стихов.

Во время праздника в саду царила атмосфера добра, веселья и радости. Дети с интересом принимали участие, знакомились с новыми казахскими традициями и обычаями, играли в игры. На праздник помимо детей были приглашены и родители, которые приняли активное участие не только в организации праздника, но и в самом мероприятии. Детям была представлена театрализованная постановка «Алдар Көсе и Жадный бай» с участием воспитателей детского сада. Через постановку детям было наглядно представлен казахский национальный обряд «Бесік салу».

<https://www.instagram.com/p/C4-JaA6N3QC/?igsh=MWZ5Z3htMml4am9peA==>

Праздник прошел оживленно, весело, доставил детям и

взрослым огромное удовольствие, заряд бодрости и завершился дружескими объятиями.

Завершением постановки стали пожелания детей и взрослых, благословление старших. Апогеем праздника стала подача угощений: «Шашу», «Баурсаки», «Наурыз көже», конфеты и печенье. Дети с радостью делились полученными впечатлениями во время чаепития. В конце праздника детям была предложена небольшая фотосессия с родителями, друзьями и участниками мероприятия. Праздник Наурыз в детском саду стал радостным праздником, и дети и родители остались довольными.

БОЛАТБАЕВА САУЛЕ МУРАТБЕКОВНА,

Астана қаласы әкімдігінің

Райымбек батыр атындағы № 50 «Қазғарыш» мектеп - лицейі

ШЖҚ КМЖ География пәнінің педагогы, шебер - мұғалім

ШЫНДАЛ

(5-11-СЫНЫП БІЛІМАЛУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ЖӘНЕ ГЕОГРАФИЯ ПӘНДЕРІНЕН ТАНЫМДЫҚ КӨМЕКШІ ҚҰРАЛЫ)

Аңдатпа

Ұсынылып отырған «Шыңдал» (5-11-сынып білім алушыларына арналған жаратылыстану және география пәндерінен танымдық көмекші құралы) жаратылыстану және география пәндерінен білім алушылардың функционалды сауаттылығын арттыруға арналған танымдық көмекші құрал. Білім алушылардың осы пәндер бойынша 5-11-сыныптар аралығындағы білімін қайталауға, жүйелеуге, талдау мен пысықтауға жаратылыстану және география пәндері бойынша материалдарды толық білу мен түсінуге, есте сақтауға, талдау мен жинақтауға арналған. Танымдық көмекші құралда тақырыптар оқулықтың әр бөлімі бойынша жеке-жеке қарастырылады. Материалдар төменгі сыныптан жоғары сыныпқа қарай күрделеніп отырады. Танымдық көмекші құрал 5-11-сынып білім алушыларына арналған.

Түсінік жазба

Бүгінгі таңда білім беру саласында жеке тұлғаны дамытуға бағыттау, оқыту мазмұнының құрылымына жаңаша қарауды талап етеді. Ғаламдану қарқынды дамып келе жатқан әлемде географиялық білім кешенді, маңызды мағлұматтар алуға мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде білім берудің жаңа парадигмасының негізгі сипаты оның фундаментальдығы, біртұтастығы, жеке тұлғаның мұқтажын қанағаттандыруға бағытталады. Нәтижеге бағытталған білім беру жүйесінің сапалық критерийлері ретінде білім

алушылардың құзіреттілігі қарастырылады. Негізгі мақсат қазіргі таңда оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру және оқушыны ҰБТ-ке дайындау әр мұғалімді ойландыратын мәселе. Сондықтан да осы танымдық көмекші құрал құрастырылып отыр.

Ұсынылып отырған «Шыңдал» (5-11-сынып білім алушыларына арналған жаратылыстану және география пәндерінен танымдық көмекші құралы) негізгі мектептің 5-11-сыныптар «Жаратылыстану» және «География» пәндері бойынша оқу бағдарламасы (орта білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы) мен оқу жоспарының негізінде дайындалды. «Білім берудің тиісті деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 15 тамыздағы № 484 қаулысы) Осы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (бұдан әрі – Стандарт) «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі – Заң) 56-бабына сәйкес әзірленді және білім алушылардың дайындық деңгейіне, орта білім беру мазмұнына сай құрастырылды.

Танымдық көмекші құрал 5-6-сынып Жаратылыстану пәні және 7-11 сынып география оқулықтары бойынша «ҚР орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың 2021-2022 оқу жылындағы ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау

хат Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2021 ж. негізге алынды.

Бұл танымдық көмекші құрал 5-11 сыныптардың білім алушыларына жаратылыстану және география бағытында білім беру, олардың жаратылыстану, география ғылымдарына деген қызығушылығының артуына, осы жастағылардың мүмкіндігіне қарай зерттеулер жүргізудің қарапайым дағдыларын, әлем туралы ой-өрістерін кеңейтуге, ғылымды ұғыну мен қоршаған әлемді тұтастай қабылдауларының дамуына, қоршаған әлемді бағалай және қорғай білу біліктіліктерінің дамуына көмектеседі. Танымдық көмекші құралдың мақсаты – білім алушының функционалдық сауаттылығын арттыру және ҰБТ-ке дайындық жұмысына жоғары ықпал ету болса, міндеттері – а) жаратылыстану және география пәндері бойынша материалдарды толық меңгеру; ә) оқулықтың әр бөлімі бойынша тақырыптарды кеңінен қарастыру; б) тестке дайындық барысында оқушыға жеңіл болу үшін материалдарды ретімен жүйелеп ұсына отырып, пәндік толық білімін қалыптастыру. Осы танымдық көмекші құралды пайдалану нәтижесінде: а) білім алушының пәнге деген қызулығы артады; ә) білім алушының сабақта білім сапасы көтеріледі; б) білім алушы мен мұғалім арасында жақсы қарым-қатынас орнайды; в) білім алушының қоршаған ортаға мотивациясы артады; г) білім алушының пәндік олимпиада және ғылыми жобада жетістіктері көбейеді; ғ) ҰБТ бойынша білім сапасы артады деп күтіледі.

Танымдық көмекші құралдың құрылымы:

1. Ғылым әлемі (Жаратылыстану, 5-6 сынып, I-бөлімі) ■
2. Зерттеушілер (Жаратылыстану, 5-6 сынып, I-II бөлімі) ■
3. Географиялық зерттеу әдістері, зерттеулер мен зерттеушілер (7,8,10 сыныптар, I-бөлімі, I-тарау, 11 сынып) ■
4. Картография және географиялық деректер қоры, базасы, геоинформатика (7-11 сыныптар, I-бөлімі, II-тарау) ■
5. Литосфера, атмосфера, гидросфера, биосфера (7-сынып, I-бөлімі, III-тарау) ; ■
6. Экономикалық және Әлеуметтік география (7-8-9 сынып, I бөлімі, IV-V тараулары) ■
7. Елтаңу және саяси география негіздері (7-11 сынып) ■
8. Геоэкология, Геоэкономика, Геосаясат (10-11 сынып) ■

Танымдық көмекші құралда әр тапсырма кестеге беріледі және оның оң жағында *түсініктеме* сипатталады.

-Географиялық әдістердің түрлері: мониторинг салыстыру, сандық, сараптама, салыстыру, эксперттің аудандастыру, модельдеу, далалық, бақылау, сипаттау салыстырмалы-географиялық, қашықтан бақылау картографиялық, тарихи, статистикалық, экономикалық **-Зерттеулер мен зерттеушілер бөлімінде** география ғылымына еңбек сіңірген зерттеушілер 5-11 сынып аралығында қойылды;

-Картография, географиялық деректерді картометриялық құралдар: курвиметр, транспортир, циркуль, палетка және т. б.

-ГАЗ технологиялары, бағдарламалары, бөлімдерінің түрлері;

-Литосфера. Литосфераның құрылысы, литосфераның қалыңдығы, литосфералық тақталар, тау жыныстарының жіктелуі, жанартаулар, таулардың түрлері және т. б;

-Атмосфера. Атмосфераның құрамы, атмосфераның құрылымы, ауа массаларының типтері, атмосфералық фронттар, климаттық белдеулер, бұлттардың түрлері және т. б.

-Гидросфера. Гидросфера және оның құрамы, өзендер, көлдер, көл қазаншұңқырларының шығу тегі, Қазақстанның негізгі өзендері;

-Биосфера. Биосфера, ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың

санаттары мен түрлері, ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік табиғи мұраларына енген қазақстандық нысандар және т. б.

- Табиғатты пайдалану және Геоэкология бөлімінде: Табиғатты пайдалануды реттеу қағидаттары, географиялық қабықтағы ырғақтылық және т. б.

-Геоэкономика. Геоэкономиканың зерттеу міндеттері, салалары, категориялары, құрамы, экономикалық аудандастырудың негізгі түрлері, өндірісті және қызметтерді экономикада әртараптандыру нысандары және т. б.

- Геосаясат. Геосаяси кеңістіктер, мемлекеттердің аумағының морфологиялық ерекшеліктері бойынша жіктеу және т. б.

- Елтаңу. Дүниежүзін тарихи - мәдени аудандастыру, дүниежүзін саяси-географиялық аудандастыру, елдердің бәсекеге қабілеттілігі;

Оқушы басты негізге есте сақтау керек?

- Теорияны түсініп оқу, игеруге, оқығанын есте сақтау;
- теорияны тәжірибемен ұштастырғандағы білімді есте сақтау;
- географиялық номенклатураны есте сақтау;
- географиялық зерттеушілерді есте сақтау;
- картамен жұмыс жасауды игеру және есте сақтау;
- географиялық әдістерді түсіну, қолдану, талдауды білу және есте сақтау;
- геоақпараттық жүйені түсіну және есте сақтау.

Оқушы басты негізге білуге керек?

- Географиялық зерттеу әдістері және олардың түрлерін;
- географиялық зерттеулер мен зерттеушілерді;
- картография мен географиялық деректерді;
- атрибуттық немесе семантикалық мәліметтерді;
- ГАЗ және оның технологиялары мен бағдарламалары;
- Жер қыртысы, тау жыныстары, минералдар және олардың түрлері;
- дивергенция, конвергенция, рифтинг, спрединг, рифт, конвергенция, субдукция, обдукция, коллезия, атмосфера және оның құрамы мен құрылымы;
- гидросфера, өзендер, көлдер және оның жіктелуі;
- биосфера және ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың түрлері;
- табиғатты пайдалануды реттеу қағидаттары және геоэкология, геоэкономика зерттеу міндеттері, салалары және категориялары, геосаясат және елдердің морфологиялық ерекшеліктері;
- дүниежүзін тарихи - мәдени және географиялық аудандастыру.

Оқушы игеретін күздіреттіліктер:

- өз әрекетіне мақсат қоя білу,
- қойған мақсатты жүзеге асыру,
- қажетті жағдайда анықтай алу және талдай алу,
- өзі тұжырым жасай алу,
- қойылған міндетті орындау,
- ақпаратты өз бетімен таба алу,
- интерпретациялауға үйрену

I. 1. ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ

көлдердің жағалық сызығын, шекара ұзындығын есептеу

I. 3.

	Географиялық әдістер	Түсініктеме беру
1	Мониторинг әдістері Әуе Жер беті әдістері -ғарыштық 1. Географиялық 2. Физикалық 3. Биологиялық	“Мониторинг” термині ғылымға 1972 жылы БҰҰ қоршаған орта бойынша Стокгольм конференциясында ресми енгізілді. 1974 жылы Кения астанасы Найробиде алғашқы кеңес өтті. Осы кеңесте қоршаған ортаның ластануына 3 деңгейде жергілікті, аймақтық, ғаламдық мониторинг енгізу туралы шешім қабылданды.
А. И. Чистобаев, Ю. Н. Гладкий		Географиядағы аудандастырудың құрылымдық сызбасын жасады.
И. Г. Александров, кейіннен Н. Н. Баранский, Н. Н. Колосовский		Экономикалық аудандастыру теориясының негізін салды.
Дж. Форрестер, 1968 жылы құрылған “Рим клубы” деп аталатын халықаралық үкіметтік емес ғылыми-зерттеу бірлестігі және т. б		Экономикалық дамуды, қажеттіліктер мен халықты шектеу тұжырымдамаларын жақтаушылар
Д. Медоуз Рим клубының мүшелері,		1972 жылы шығарылған “Пределы роста” кітабының авторлары
Донелла Медоуз, Йорген Рандерс, Деннис Медоуз		2015 жылы “Өсудің шегі: 30 жыл өткеннен кейін” атты кітабының аудармасы жарық көрді.
Экологиялық тиімділік индексі		2018 жылы Дүниежүзілік экономикалық форумда Иель және Колумбия Университетінің зерттеу орталығы ұсынды.
2016 жылдың индексі экологиялық тиімділіктің тарихи дамуын бағалауға мүмкіндік берді.		2016 жылдың индексін есеп “Тарихи EPL” индекс авторлары
Экожүйенің гомеостазы термині		Бұл терминді алғаш рет 1926 жылы американдық физиолог Уолтер Кеннон ұсынды.
Экологиядағы экожүйенің гомеостазы тұжырымдамасы		Американдық ботаник, өсімдіктер экологі, миколог Фредерик Клементс әзірледі.
С. Мурай (Тұрақты жағдай, жойқын жағдай жағдай, қиын жағдай)		Жапония мысалында әзірлеген елдің жай-күйі индикаторларының және тұрақты даму көрсеткіштерінің жүйесін ұсынды.
Г. Н. Голубев “Геоэкология” және табиғатты пайдалану саласындағы көрнекті ғалым		Қазіргі заманғы ғаламдық өзгерістер өте қысқа мерзім ішінде, шамамен 100-200 жыл арасында салыстырмалы түрде санаулы ғана елді мекендер мен қоршаған ортасы аса өзгеріске ұшырай қоймаған табиғи ортадан антропогендік жолмен экосфераға көшкенін айтты.
Н. Ф. Реймерс, Юджин Одум, Б. Коммонер		Экологияның негізгі заңдарын жіктеді.
Н. Н. Баранский		Қазақстан аумағын 5 экономикалық ауданға бөлді.
Н. Н. Баранский		Географиялық жағдайды сипаттаудың

КАРТОГРАФИЯ ЖӘНЕ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ДЕРЕКТЕР

үшін қолданылады.

Картамен жұмыс жасаудағы негізгі әдістердің бірі - картометриялық әдістер. Бұл әдістің көмегімен карта бетінде ұзындық, аудан және көлем өлшемдерін есептеуге болады. Ол өлшемдер арқылы арнаулы картографиялық құралдар көмегімен жүргізіледі. Оған циркуль, транспортир, курвиметр, планиметр жатады.

Планиметр - аудан өлшемін алу үшін қолданылады. Ол өзара жалғасқан екі тіректен тұрады.

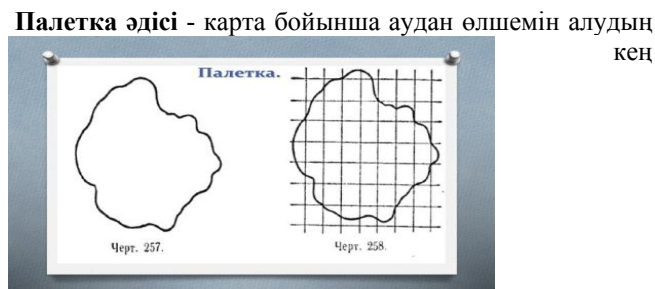
Курвиметр - латынның “иілу” деген сөзінен алынған. Карта, план, сызба бетіндегі ирек, иілген сызықтар бойымен қашықтықты анықтайтын құрал. Теңіздер мен

Транспортир - картадағы нысанның азимуты анықталады.

Циркуль- ұзындықты өлшеу барысында түзу сызықтар бойымен сызғыш немесе циркуль қолданылады.

Палетка әдісі - карта бойынша аудан өлшемін алудың кең

қолданылатын және ең қарапайым түрі. Ол үшін квадраттық палетка алынады, аудан өлшемі мына $S=a \cdot 2n$ формуламен анықталады.

Векторлық бейнелер	Растрлық бейнелер
Математикалық формулалармен сипатталып, түрлі геометриялық бейнелер, яғни нүкте, сызық және көпбұрыштар көмегімен салынатын бейнелер жиынтығынан құралады.	Түрлі түсті жекелеген нүктелердің жиынтығынан тұратын бейнелер болып табылады. Мультимедиялық және графикалық өнімдерді жасап шығару үшін жиі қолданылады.

Карта бетіндегі статистикалық мәліметтерді визуализациялау көмегімен берудің ең маңызды әдістерінің бірі - картограмма мен картодиаграмма жасау.

Картограмма әдісі - географиялық картада салыстырмалы статистикалық көрсеткіштердің нүкте және түс қанықтығы бір - бірінен ажыратылатын бояумен берілуін айтады. Ол 2-ге бөлінеді:

Фон картограмма құраушы	Нүктелік картограмма
Штрих немесе бояу түсінің қоюлануы бір әкімшілік бөліну бірліктері бойынша көрсеткіш мәнінің жоғары екенін айқындайды.	Кез-келген құбылыс немесе нысанның көрсеткіш деңгейі нүктемен беріледі. Әрбір нүкте немесе нүктелердің топтамасы нысанның географиялық картадағы жиілігін немесе кездесу мүмкіндігін бейнелейді.

СӨЙЛЕУ ТІЛІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ БАРЫСЫНДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Сөйлеу - күрделі жүйе, ол бірнеше факторларға байланысты. Сөйлеу арқылы коммуникация, яғни ата-ана-бала, бала-достар, қоғам арасында қатынас жүреді. Балаға негізгі қозғаушы күш – ата-анасы, сондықтан ана балаға дұрыс, анық сөйлеуді қалыптастыруға көмектесуі керек. Бала жастайынан дұрыс, айқын дыбыстық сөйлеуді естуі керек, сондықтан баланың сөйлеу жүйесімен қатар, барлық сөйлеуге қатысатын (нерв жүйе жүйелері, есту мүшелері, артикуляциялық мүшелері сау, және қалыпты болуы керек. Сонда ғана бала дыбысты анық, айқын, өз ойын дұрыс жеткізе біледі.

Бала коммуникация арқылы мінезін білуге, өзгертуге және түзетуге жағдай жасай алады. Сөйлеу арқылы барлық қоғамдық шараларға, өз-ойын дұрыс жеткізе білуге, ересектермен, құрдастарымен дұрыс қарым—қатынас жасай алуға мүмкіндік туады.

Арнайы білім беру жүйесінде сөйлеу кемшіліктерін зерттеу және түзету мақсатында Л. С. Выготский, А. Р. Лурия, А. А. Леонтьевтің сөйлеу жүйесінің күрделілігі, қатынас механизмдерін жоспарлау және жүйелеу жүйелері туралы зерттеулеріне негізделген психоллингвистикалық ақпараттар тәжірибе жүзінде мақсатты қолданылып келеді. [1].

Бұл тұрғыда П. Я. Гальпериннің ақыл-ой әрекеттерін кезең-кезеңімен қалыптастыру туралы теориясын естен шығармаған жөн, өйткені біздің сөйлеу жүйеміз ақыл-ойымызға тікелей байланысты. Бұл процес негізінде тілдік заңдылықтарды игеруге негізделген әдістемелік әдістер жүйесін заңдылыққа алуымыз қажет. Негізгі постулаттар ретінде П. Я. Гальперин келесі ережелерін қарастыруға болады:

1. Жаңа әрекетті бастау арқылы субъектінің негізгі бастау күшін бағдарлау;

2. Соның ішінде психикалық белсенділіктің ерекше айқын көрінісі;

3. Қабылдау және ойлау әрекеттерінің қалыптасуы тұрғысынан пайда болатын сөйлеу жүйелері [2].

Осы заңдылықты ескере отырып, тілдік қатынастың негізгі жүйелерін ескеруіміз қажет, ол көрнекілікті, оның ішінде сыртқы схемалық тіректерді қолдана отырып жүзеге асырылуы керек. Материалды тәжірибелік игеру келесі кестені қолдануға мүмкіндік береді: ұсынылған материалды түсіну, қабылдау, шектеулі лингвистикалық материалда аналитикалық және синтетикалық жаттығуларды орындау, тақырып бойынша жеке материалдарды салыстыру, ұқсас тақырыптарды бірнеше тақырыптар бойынша саралау, жіктеу, игерілген мәліметті тәжірибеде қолдану. Осындай реттілікті сақтау нәтижесінде, белгілі бір сөйлеу құрылымының маңызды бөліктері қалыптасып, бір тұтас ой жүйеленеді.

Сонымен бірге, сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу тілін дамытуда арнайы бағытталған мақсатқа, мотивке, білімді игеруде кездесетін

олқылықтарды жоюға бағытталған міндеттер құруымыз қажет. Мұндай оқытуды ұйымдастыруға қойылатын негізгі талаптар ретінде келесі ережелерге сүйенуге болады:

- Берілген білімнен басқа өздігінен ізденіске бағытталған материалдар жинақтау, яғни, балалар "дайын білімді" алмауы керек;

- лингвистикалық мәліметтерді игеруде берілген тақырыптар мен тапсырмалар бала жас ерекшелігіне сай және күрделі болмауы керек;

- бастапқы байланыс арнайы көрнекілік, кестелік негізде қолданылуы керек;

- көрнекі кестелерді пайдалану арқылы балада сөз байланыстыру, сөйлем құрау жүйелеріне біртіндеп көшу [2, 3, 4].

Сөйлеу тілі бұзылған балалармен логопедиялық жұмысты ұйымдастыруда төмендегідей заманауи технологияларды қолдануымызға болады.

Мнемотехника – есте сақтау өнері, есте сақтауды дамыту технологиясы. Бұл ақпаратты сәтті және тиімді есте сақтауды қамтамасыз ететін әдістер жүйесі. Барысы: әр сөз немесе сөз тіркесі үшін сурет ойлап табылып, бүкіл мәтін схемалық түрде сызылады. Кез-келген оқиғаны, ертегіні, мақал-мәтелді, өлеңді суреттерді немесе символдық белгілерді пайдаланып «жазуға» болады. Осы схемаларға қарап, бала алынған ақпаратты өз сөзімен айтып береді.

Мұндай әдістер әсіресе мектеп жасына дейінгі балалар үшін өте маңызды, өйткені олардың ойлау міндеттері сыртқы құралдардың басым рөлімен шешіледі, көрнекі материал ауызша материалға қарағанда жақсы сіңеді. Әдістеменің ерекшелігі – заттардың бейнесін емес, жанама есте сақтау үшін белгілерді қолдану. Бұл балаларға сөздерді табуды және есте сақтауды айтарлықтай жеңілдетеді.

Мнемотехника:

- * біртұтас сөйлеу;

- * ассоциативті ойлау;

- * көру және есту жады;

- * көру және есту зейіні;

- * қиял;

- * берілген дыбыстарды автоматтандыру және саралау процесін жеделдету секілді бірнеше қызметтерді дамытады.

Марблс шыны қиыршық тастары – мыңдаған жылдар бұрын ежелгі адамдарға ойыншық ретінде қызмет еткен сазды шарлардың алыс ұрпағы. Шарлар өз атауын ағылшынның «мраморларынан» алады, яғни мәрмәр.

Қазіргі заманғы мраморлар пеште еритін силикат құмынан, күлден және содадан жасалған. Арнайы бояғыштардың көмегімен әйнекке түрлі түстер беріледі. Қиыршық тастардың сұлулығы соншалықты таң қалдырады, ересектер де, балалар да оларға қол тигізгісі келеді, оларды қолдарында ұстағысы келеді,

олармен ойнағысы келеді. Осы ойын технологиясын қолданудың арқасында материалды игеру сәтті және тез жүреді. Пайдаланылған материалдың өзгергіштігі мұғалімге балаларға жаңа білім беруге, қажет болған жағдайда өткен материалды бекітуге мүмкіндік береді.

Марблс тастарын қолданудың мақсаты – педагогикалық процесті әртараптандыру, балалардың даму тапсырмаларына деген қызығушылығын арттыру, қолдың ұсақ бұлшықеттерін дамыту, танымдық және ақыл-ой әрекеттерін белсендіру.

«Дельфа-142.1» логопедиялық тренажері балалардың ауызша және жазбаша сөйлеуін түзету жөніндегі кешенді бағдарлама болып табылады және дыбыстармен жұмыс істеуге, диафрагмалық тыныс алуды, балалардағы дауыс күшін жаттықтыруға арналған жаттығулардан тұрады.

Дауыстың және дыбыстың айтылуының бұзылуын түзету, сондай-ақ сөйлеуді дамыту үшін қолданылады. Барлық балаларға жарамды және сөйлеу дағдыларын ойын түрінде меңгеруге мүмкіндік береді.

«Дельфа»логопедиялық тренажерінің көмегімен мыналарды жүргізуге болады:

- сөйлеу тыныс алуын түзету;
- дауыс күшін түзету;
- дауыстың мұрын реңктерін жою бойынша жұмыс;
- дауысты және дауыссыз дыбыстарды айтылуын түзету;
- жұптасқан саңырау және дауысты дауыссыз дыбыстарды саралауды пысықтау;
- дауыссыз дыбыстарды қаттылық жұмсақтық бойынша саралауды пысықтау;
- сөздің дыбыстық әріптік құрамы бойынша жұмыс;
- сөйлеудің лексикалық-грамматикалық жағын түзету;
- сөздің морфологиялық мағынасы бойынша жұмыс;
- оқу дағдыларын қалыптастыру және дамыту;
- сөздік қорын кеңейту.

«Дельфа» логотренажері дыбыстан мәтінге дейінгі кез-келген сөйлеу бірліктерімен жұмыс істеуге, сөйлеу тынысы мен дауысты түзетуден бастап сөйлеуді лексикалық-грамматикалық жағын дамытуға дейінгі

әртүрлі логопедиялық мәселелерді шешуге, сөйлеу бұзылыстарын түзету процесіне ойын сәттерін енгізуге, қажетті жаттығу түрін және сөйлеу материалын бірнеше рет қайталауға, әртүрлі ынталандырушы материалдарды (суреттер, әріптер) қолдануға мүмкіндік береді, буындар, сөздер, сөйлемдер, дыбыстық сөйлеу), оқушының мүмкіндіктеріне байланысты әр түрлі қиындық деңгейлерінде жұмыс істеу, логопедиялық жұмыспен бір мезгілде қабылдауды, зейінді, есте сақтауды түзетуге мүмкіндік береді.

Балалардағы сөйлеу кемшілігін түзету және жою бағыты жекелік және топтық бағытта оқытылып, ол оқытудың мақсатын, міндеттерін жоспарлай отырып жеке ерекшеліктеріне байланысты жүргізіледі. Топтық түзеу сабақтарында, баланың дыбысты дұрыс айтылуын, сонымен қатар сөйлеу кезеңінің қай кезеңінде екенін ескеріп, диагностикаға сәйкес түзету шаралары жүргізіледі. [3, 5, 7].

Білімдегі дағдыны, икемділікті, сөйлеу кемшіліктерін түзету арнайы жаттығулармен, соның ішінде әртүрлі тыныс алу, тіл жаттығуларымен орындалып, түзетіледі, осындай түзету жаттығулары арқылы баланың сөйлеу тілін түзеуге, дыбысты дұрыс анық айтуға үйретуге болады. .

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Повалеева М. А. Справочник логопеда. – Ростов н/Д. : Феникс, 2001. – 448 с.
2. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. В кн. : Исследование мышления в советской психологии. М. : Наука, 1966. С. 236–277.
3. Ахутина Т. В. Единицы речевого общения, внутренняя речь, порождение речевого высказывания. В кн. : Исследование речевого мышления в психолингвистике. М. : Наука, 1985. С. 99–116.
4. Халилова Л. Б. Психолингвистический подход и его использование в изучении речевых расстройств. В кн. : Психолингвистика и современная логопедия / под ред. Л. Б. Халиловой. М. : Экономика, 1997. С. 41–58.
5. Логопедия: учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. 680 с.
6. Филичева Т. Б. Особенности формирования речи у детей дошкольного возраста. М. : РИЦ “Альфа”, 1999. 350 с.

Журнал редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттелді.

«Рухани жаңғыру» баспа орталығында басылды.

Пішімі 17,5x24,5 көлемі 11 баспа табақ. Офсеттік басылым

Таралымы 1000 дана

Тапсырыс №435

Бағасы келісімді.

Қаріп түрі «Таймс». Қағазы офсеттік

Каким же должен быть воспитатель: пытливым ученым, бесстрашным путешественником, добрым человеком? В зависимости от обстоятельств, воспитателю приходится выступать в разных ролях: он для детей и учитель, который все знает, всему учит; и товарищ по игре, и близкий человек, который все поймет и поможет в трудную минуту. Я считаю, что высшие проявления педагогической успешности – это не столько высокие показатели усвоения материала, сколько радость, улыбки детей. Мы привыкли делить людей на взрослых и детей, но нет просто детей, есть те же люди, но с иным масштабом понятий, иным запасом опыта, иными впечатлениями, иной игрой чувств. И мысли у детей не меньше и не беднее, и не хуже, чем у взрослого, только они другие.

Возникает вопрос: как строить педагогический процесс? Нельзя отменить опыт лучших педагогов прошлого, но в то же время, воспитатель в своей работе должен опираться на ведущие идеи педагогики сотрудничества, положенные в основу современных педагогических технологий. Возможно, лучше направить воспитанников идти трудными дорогами поиска, не дожидаться готовых решений, а искать и находить их самим: без принуждения прививать детям тягу к самосознанию. Сегодня в современном мире много возможностей для получения информации: яркие детские книжки, энциклопедии, наглядные пособия, дидактические игры, мультфильмы и телепередачи и, конечно же, интернет с множеством детских познавательных сайтов. В наш век высших технологий дети находятся в постоянном информационном потоке: дома, в социуме, в детском саду! Не должен и педагог отставать от своих воспитанников!

Педагогический принцип современного педагога – помочь ребенку раскрыться, стать активным деятелем, способным задавать вопросы и свободно высказывать свое мнение. Овладевать умением чувствовать себя комфортно в коллективе, обществе. В то же время важно выявлять природные задатки каждого ребенка и на их основе развивать те или иные качества, которые способствовали бы наиболее полному раскрытию неповторимого потенциала личности, сохраняя его индивидуальность.

Поэтому, современному педагогу нужно идти в ногу со временем, быть в курсе новинок и событий в педагогике и психологии. Ведь современные дети совсем не такие, какими были дети лет 10 – 20 назад. Их уже не удивишь телефонами, планшетами и компьютерами. Они сейчас часто сами удивляют нас, взрослых, своими познаниями и умениями. Воспитатель постоянно должен совершенствоваться. И главным фактором, влияющего на профессионализм педагога, является самообразование. Ребенка нужно удивлять. Удивлять каждый день.

Сегодня, уверенно ступая по пути педагогического поиска, понимаю, что нужно еще много сделать опираясь на свой многолетний опыт, с уверенностью могу сказать, для того чтобы стать современным воспитателем одного желания и старания мало. Надо терпеливо и последовательно овладевать педагогическим мастерством, изучать психологические особенности дошкольников, предвидеть возможные затруднения при усвоении материала, учитывать индивидуальность каждого ребенка. В процессе своей работы я также стараюсь воспитывать у каждого ребенка важнейшие человеческие качества: быть добрым, творческим, гибким, находчивым, способным воспринимать критику. Приоритетное направление моей работы «Социально-коммуникативное развитие через интеграцию различных видов деятельности».

Проблема социально – личностного развития ребенка дошкольного возраста в процессе его взаимодействия с окружающим миром становится особенно актуальной на современном этапе, поскольку основные структуры закладываются в дошкольный период детства, что в свою очередь, возлагает на семью и ДУ особую ответственность за воспитание необходимых личностных качеств у детей.

Каким вырастит ребенок? Станет ли он добрым, отзывчивым человеком, творческой личностью? Это во многом зависит от нас, от каждодневного труда, такта и душевной щедрости.

Современный воспитатель должен постоянно дарить ребенку ощущения радости, уверенности, защищенности. Понятно, что все мы люди и ничто человеческое нам не чуждо. Но, переступив порог дошкольного учреждения, педагогу необходимо оставить за дверью свои личные переживания, печали, невзгоды. Ребенок хочет видеть улыбку на лице любимого воспитателя и понять - его здесь ждут, ему здесь рады!

Современный педагог – это призвание.

Дети – это росток бутона, не созревшего цветка, как он распустится, будет пахнуть, какие даст семена – зависит от нас, педагогов!

«UZDIK USTAZ» Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал

«UZDIK USTAZ» Республиканский научно-методический журнал

Сәуір \ Апрель №2 (04) / 2024 жыл Алматы қаласы

Бас редакторы:
Даукенова Айдана
Даукенқызы

Редакция алқасы:
Өтесұлы Қазыбек

Редакция мекен-
жайы:
Алматы қаласы
Алмалы ауданы
Абылай хан 105
Жазушылар одағы

Редакция телефоны
+77754286531
E-MAIL:
UZDIKUSTAZ@MA
IL.
RU

Куәлік
Журнал Қазақстан
Республикасы
ақпарат және
коммуникация
министрлігі
бұқаралық ақпарат
құралдары
саласындағы
мемлекеттік бақылау
комитеті
№
KZ08VPY0003131
3- Ж куәлігі берілді.
Айына 1 рет қазақ
және орыс тілінде
шығады.

Теруге 05.04.2024ж
берілді

Басуға 05.04.2024ж
қол қойылды
Таралымы 1000 дана

Журнал
UZDIK USTAZ
баспаханасында
басылды

Бектурова Г.А. Трудности изучения иностранных языков.....	2
Шевчук Л.В. Методы и приемы обучения лексике на уроках английского языка.....	3
Мәлік А.К. «Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру тәсілдері.....	6
Корабаева Д.У. Развитие творческих способности учащихся на уроках русского языка и литературы.....	8
Шуйнишалина А.К. «Современный педагог это призвание?».....	10
Бегова А.Б. Ақсу-Жабағылы қорығы.....	12
Толеубаева Д.Т. Митоз. Мейоз. Митоз бен мейоздың биологиялық маңызы....	17
Құнанбай А.Б. Бастауыш сыныптарда ойын технологиясы арқылы оқыту әдістемесі.....	20
Балабай Г.С. Бастауыш сыныпта оқушылардың каллиграфиясын жетілдіру жолдары.....	22
Иманбаева Н.К. Бастауыш сыныпта оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру жолдары.....	24
Кенжеғалиева А.А. Баяндауыш.....	26
Оразбекқызы Г. Бала тәрбиесі – отбасынан басталады.....	30
Серікбаева Г.К. Самостоятельная работа на уроках русского языка и литературы.....	31
Лескенова З.Ш. Оқушылардың білім сапасын тексерудің тиімді формалары.....	33
Саимова Г.Х. Информатика пәнін оқытудың ерекшеліктері.....	35
Дадаева Ш.А. Бастауыш сынып оқушыларының халық ауыз әдебиетін оқуға қызығушылығын ояту.....	36
Жумағалиева А.Б. Ұсақ қол маторикасын дамыту.....	38
Рыспекова Г.Т. «Қызықты математика әлемі».....	41
Алиева Г.Н. Алгоритм письменного умножения без перехода через разряд. Основатели Казахского ханства.....	44
Толеубаева Д.Т. Тері ауруларының пайда болу себептері мен салдары.....	48
Аязбаева Ж.Б. Информатиканы оқытудағы инновациялық технологиялар: перспективалары мен қиындықтары.....	52

«СОВРЕМЕННЫЙ ПЕДАГОГ ЭТО ПРИЗВАНИЕ?»

Актюбинская область, Айтекебийинский район, село Ушакты
«Ушактинский комплекс школа-ясли-детский сад»

Методист

Шуйишалина Айнамкоз Капановна

*Научить человека быть счастливым нельзя,
Но воспитать его так, чтобы он был счастлив можно.*

А. С. Макаренко

Кто бы мог поспорить с этим высказыванием? Ведь, на самом деле, ребенка можно научить считать и писать, научить решать сложные задачи и многому другому, но станет ли это гарантией того, что он в дальнейшем будет счастлив! А как воспитать ребенка счастливым! Главное – где найти время? В наше время, когда научный прогресс не стоит на месте и многим родителям приходится работать, чтобы обеспечить своему ребенку достойную жизнь? Ответ очевиден! Ребенок пойдет в дошкольное учреждение, где его радужно встретит детский коллектив и, конечно, воспитатель.

Современный педагог – это человек, сочетающий в себе черты и психолога, и артиста, и друга, и наставника, быть с воспитанниками на «уровне», жить интересами и запросами детей и конечно же, владеть, как и дети, современными техническими средствами.

Педагог – это профессия и призвание! Я не случайно объединяю оба эти слова. Что такое профессия? Профессия – это система знаний, умений и навыков, присущая определенному человеку.

Что такое призвание? Призвание – это склонность, внутреннее влечение к какому-нибудь делу, какой – либо профессии. Призвание человека – это внутренний голос, который зовет за собой. Современный воспитатель должен быть увлечен своим делом – только в этом случае он будет способен реально чему-то научить. Ведь вместе с детьми мы живем в мире сказок, фантазии. Воспитатель должен быть интересен детям – уметь петь, танцевать, оживлять игрушки, читать стихи. Когда из обычной коряги руками воспитателя получается какой-нибудь сказочный персонаж, дети думают, что произошло волшебство, а воспитатель – добрая фея из сказки.

Наш труд можно сравнить с пламенем костра, что горит в ночи. Это пламя и освещает, и согревает нуждающегося в тепле. Пламенем своего сердца и разума мы, воспитатели, способны разогнать мрак незнания и невежества, согреть теплом своей души ребенка и взрослого (родителей, воспитанников, своих коллег). Пламя костра дает возможность приготовить пищу и утолить голод. Так и воспитатель, как первый педагог, дает детям в руки знания, применив которые, он сможет добыть себе пищу для души и тела возможно в будущем, возможно, от части, уже сейчас. Детский сад – это самая удивительная страна, где каждый день не похож на предыдущий, где каждый миг – это поезд чего-то нового, интересного. Где нет времени скучать, ссориться и тратить время на пустое, где каждый ребенок – это строитель будущего. Детский сад – это особый мир, где нужно быть интересным для окружающих тебе людей, дарить детям свою энергию, знания. Поэтому, в этой «волшебной детской стране», живут только самые-самые искренние, терпеливые, мужественные, стойкие, ответственные, добрые и удивительные люди.

Задача современного воспитателя заключается в том, чтобы воспитать творческую, креативную, коммуникабельную личность. В детском саду нужно создавать условия для реализации индивидуальных способностей каждого ребенка. Каждый педагог должен понимать, что нет единого подхода к детям, все они такие разные. Чтобы быть успешным в нашем быстроменяющемся мире, необходимо обладать: способностью легко адаптироваться в нем, творческим потенциалом; желанием получать знания и отдавать их; сердечной теплотой. Современный человек должен понимать закономерности развития мира, свое место в нем, уметь ориентироваться в окружающей среде и быть ответственным за свои действия. Эти качества необходимы и человеку, который воспитывает детей. Искусство быть воспитателем в детском саду, так же многогранно и сложно, как всякое искусство.